

VII БОБ. ТУГАТИШГА ДОИР ИШ ЮРИТИШ

Мазкур боб қарздорга нисбатан тугатишга доир иш юритишни белгилайди. Тугатишга доир иш юритишнинг мақсади бўлиб қарздорнинг мулкни қонуний реализация қилиш ва олинган маблағларни кредиторлар талабларини мос равишда қондиришга йўналтириш, шунингдек, қарздорни қарзларидан ҳоли деб топиш ҳисобланади. Тугатишга доир иш юритиш хўжалик суди томонидан кредиторларнинг йиғилиши ёки банкротлик тўғрисидаги ишлар бўйича давлат органи тақдимотига кўра тайинланадиган тугатиш бошқарувчиси томонидан амалга оширилади. Тугатишга доир иш юритиш қарздорни банкрот деб топиш тўғрисидаги қарор қабул қилиш билан бошланади. Тугатишга доир иш юритишнинг муддати, умумий қоидага кўра, бир йилни ташкил қилади.

Суд томонидан қарздорни банкрот деб топиш тўғрисида қарор қабул қилинган пайтдан эътиборан, у мулкни бошқариш ва тасаруф этиш бўйича барча ваколатларидан маҳрум бўлади ҳамда тугатиш бошқарувчисига бухгалтерия ҳужжатлари, муҳрлари, штамплар ва бошқа қимматликларни бериши шарт. Тугатиш бошқарувчиси, кредиторлар талаблари реестрини юритишдан ташқари, қарздорнинг мулкнинг инвентаризацияси ва баҳолашни амалга ошириши, тугатиш режасини ҳамда мулкни реализация қилиш жадвалини ишлаб чиқиши, кредиторларга ва судга ўз фаолияти ҳамда қарздорнинг молиявий ҳолати ҳақида ҳисобот ва ҳоказоларни бир ойда камида бир марта тақдим этиши керак. Мулкни сотиш жадвали кредиторлар йиғилиши билан келишилган бўлиши шарт. Шунингдек, тугатиш режаси ҳам талаблар суммасини учдан икки қисмини тақдим этувчи кредиторлар маъқуллаши йўли билан келишилади. Қарздорнинг мулки қонун билан белгиланган тартибда очиқ савдоларни ўтказиш йўли билан реализация қилиниши лозим. Тугатиш массаси Қонуннинг 130-моддаси талабларига асосан шакллантирилади. Кредиторлар талабларини қондириш навбати Қонуннинг 134-моддасида белгиланган. Кредиторлар билан ҳисоб-китоблар учун қарздорнинг ҳамма мулки реализациясидан олинган маблағлар йўналтирилади, бунда барча мажбуриятлар, улар тўлиқ қондирилган ёки қондирилмаганлигидан қатъий назар, қопланган ҳисобланади. Ҳисоб-китоблар тамомланганидан сўнг тугатиш бошқарувчиси хўжалик судига тугатишга доир иш юритишни ўтказиш натижалари ҳақида ҳисоботни тақдим этади.

Хўжалик суди ҳисоботни кўриб чиқади ва тугатишга доир иш юритиш тамомланганлиги ҳақида ажрим чиқаради. Тугатишга доир иш юритиш юридик шахсларнинг ягона давлат реестрига қарздор

тугатилганлиги ҳақида ёзув киритилган пайтдан эътиборан тамомланган деб ҳисобланади. Қарздорнинг қолган мулки, муассислар (иштирокчилар), мулкнинг эгаси уни олишдан воз кечган ҳолларда, давлат ҳокимияти органлари балансига ўтказилади.

124-модда. Тугатишга доир иш юритишни бошлаш

Хўжалик суди томонидан қарздорни банкрот деб топиш тўғрисида қарор қабул қилиниши тугатишга доир иш юритишнинг бошланишига сабаб бўлади.

Тугатишга доир иш юритиш муддати бир йилдан ошиши мумкин эмас. Зарурат бўлганда бу муддат хўжалик судининг ажрими билан узайтирилиши мумкин.

Тугатишга доир иш юритиш муддати банкротлик тўғрисидаги ишда иштирок этувчи шахснинг илтимосномасига биноан ёки хўжалик судининг ташаббуси билан узайтирилиши мумкин.

Хўжалик судининг тугатишга доир иш юритиш муддатини узайтириш тўғрисидаги ажрими устидан шикоят берилиши (протест келтирилиши) мумкин.

Шарҳланаётган модда тугатишга доир иш юритишни бошлаш тартибини, муддатини ва уни узайтириш имконини белгилайди.

1. Модданинг биринчи қисмида хўжалик судининг қарздорни банкрот деб топиш тўғрисидаги қарори тугатишга доир иш юритиш-ни бошлаш учун асос ҳисобланиши белгиланади.

Суд томонидан қарор қабул қилинган пайтда, Олий хўжалик суди Пленумининг 2006 йил 27 январдаги 142-сонли қарорининг 30-бандига мувофиқ, қарздорни банкрот деб топиш ва тугатишга доир иш юритиш ҳақидаги қарорда тугатиш бошқарувчиси томонидан тугатишга доир иш юритиш натижалари ҳақидаги ҳисоботни тақдим этишнинг аниқ муддати кўрсатилиши зарур. Бундан ташқари, қарорда тугатиш бошқарувчиси ҳақида маълумотлар, унинг фамилияси, исми-шарифи ва унга тўланадиган ҳақнинг миқдори (агарда кредиторлар йиғилишининг қарори мавжуд бўлса) акс этади. Агарда кредиторлар йиғилишининг тугатиш бошқарувчисига ҳақ тўлашнинг миқдори ҳақида қарори мавжуд бўлмаса, суд ажримини кечроқ (банкрот деб топиш тўғрисида қарор қабул қилинганидан сўнг) чиқариши мумкин ва унда мазкур суд бошқарувчисига ҳақ тўлаш миқдори ҳамда тартиби кўрсатилади.

Шуни назарда тутиш керакки, қарздорни банкрот деб топиш тўғрисидаги қарор устидан ЎЗР ХПК да белгиланган хўжалик суди қарорлари устидан шикоят қилишнинг умумий тартибида шикоят қилиниши мумкин. Бу шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди Пленумининг 2006 йил 27 январдаги 142-сонли Қарорининг 21-бандида ҳам ифодасини топган.

2. Шарҳланаётган модданинг иккинчи қисми тугатишга доир иш юритиш муддати ҳақидаги қондани ўз ичига олган. Муддат бир йилдан иборат бўлиб, хўжалик судининг қарорига мувофиқ жорий этилади ва ушбу ҳақда албатта суд қарорида кўрсатилади. Мазкур муддат «Банкротлик тўғрисида»ги Қонунни амалда қўллаш жараёнида аниқланиб, тугатишга доир иш юритиш муддатини бундай чекланиши биринчи марта Қонуннинг 1998 йилдаги таҳририда киритилган.

Гарчи қонун билан тугатишга доир иш юритиш муддати, қоидага кўра, бир йил этиб белгиланган бўлсада, шу билан бирга амалиёт кўрсатишича, баъзи ҳолларда тугатиш бошқарувчиси тугатишга доир иш юритиш таомилини ўн икки ой давомида тамомлай олмайди. Шу муносабат билан ушбу муддат, зарурият бўлган ҳолда, узайтирилиши мумкин.

Тугатишга доир иш юритиш муддатини узайтириш учун қуйидагилар асос бўлиши мумкин: қарздорнинг асосиз равишда учинчи шахслар ихтиёрида бўлган мулки аниқланиши; ундирилмаган дебиторлик қарзи мавжудлиги, моддий бойликларни талон-тарож ҳамда пул маблағларини қонунга хилоф равишда ўзлаштириш ҳоллари аниқланган ва судга қўзғатилган жиноий ишлар бўйича тергов органларининг материаллари юборилган, хўжалик судига қонунга хилоф равишда ўзлаштирилган пул маблағларини қайтариш бўйича материалларнинг юборилганлиги ва ҳ.к.

3. Истисно ҳолларда, банкротлик тўғрисидаги ишда қатнашаётган шахсларнинг илтимосномасига кўра (мазкур шахсларнинг рўйхати Қонуннинг 36-моддасида кўрсатилган), тугатишга доир иш юритиш муддати узайтирилиши мумкин. Бунда қонун таомилни узайтириш муддатини чекламайди ва судга ўз ташаббусига кўра муддатни узайтириш ҳуқуқини беради. Шу билан бирга, узайтириш муносабати билан тугатишга доир иш юритишни энг сўнгги муддатини аниқлаш мақсадида, Олий хўжалик Суди Пленумининг 2006 йил 27 январдаги 142-сонли қарорининг 30-бандида тугатишга доир иш юритиш муддатини узайтириш бир йилдан ошмаслиги лозимлиги белгиланган. Бунда шуни кўзда тутиш керакки, мазкур қарор билан хўжалик судига тугатиш муддатини узайтириш ҳақида илтимоснома билан мурожаат этишга ҳақли бўлган шахслар доираси кенгайтирилган. Хусусан, банкротлик тўғрисидаги ишда иштирок этган шахс бўлишларидан қатъи назар, маҳаллий давлат ҳокимияти органлари ва банкротлик тўғрисидаги ишлар бўйича органлар, шунингдек, кредиторлар йиғилиши шулар жумласидандир.

Юқорида қайд этилганидек, тугатишга доир иш юритиш муддатини узайтириш ҳақидаги илтимоснома банкротлик тўғрисидаги ишда қатнашаётган шахслар томонидан берилиши мумкин. Аммо амалиётда асосан бундай илтимоснома кредиторлар йиғилиши қарори асосида тугатиш бошқарувчиси томонидан берилади. Тугатишга доир

иш юритиш муддатини узайтириш ҳақидаги илтимоснома ЎЗР ХПК нинг 129-моддасида белгиланган тартибда тақдим этилади ва кўриб чиқилади, яъни ишда иштирок этаётган шахслар хабардор қилинган ҳолда хўжалик судининг мажлиси ўтказилади.

4. Тугатишга доир иш юритиш муддатини узайтириш ҳақида ажрим чиқарилади ва унинг устидан шикоят қилиниши ёки протест келтирилиши мумкин. Тугатишга доир иш юритиш муддатини узайтириши бўйича шикоятлар (илтимоснома ва протестлар) Олий хўжалик суди Пленумининг 2006 йил 26 январдаги 142-сонли қарорининг 21-бандига мувофиқ, ЎЗР ХПК моддаларида белгиланган тартибда кўриб чиқилиши лозим.

125-модда. Тугатишга доир иш юритишни бошлаш оқибатлари

Хўжалик суди томонидан қарздорни банкрот деб топиш ва тугатишга доир иш юритишни бошлаш тўғрисида қарор қабул қилинган пайтдан эътиборан:

қарздорнинг мол-мулкни бошқа шахсга ўтказиш билан боғлиқ ёки унинг мол-мулкни учинчи шахслар фойдаланиши учун топширишга сабаб бўлувчи битимлар тузишга фақат ушбу бобда белгиланган тартибда йўл қўйилади;

қарздорнинг барча пул мажбуриятларини бажариш муддати, шунингдек кечиктирилган мажбурий тўловларни тўлаш муддати бошланган деб ҳисобланади;

қарздорнинг барча турдаги қарзлари бўйича неустойка (жарима, пеня) ва фоизларни ҳисоблаш тугатилади;

қарздорнинг молиявий аҳволи тўғрисидаги маълумотлар махфий тоифага (шу жумладан тижорат сирига) мансублигини йўқотади;

ундирувни қарздорнинг мол-мулкига қаратишга доир барча чекловлар олиб ташланади;

ижро ҳужжатларини ижро этиш тугатилади. Пул мажбуриятлари, мажбурий тўловлар бўйича барча талаблар, бошқа мулкый талаблар фақат тугатишга доир иш юритиш доирасида қарздорга тақдим этилиши мумкин, мулк ҳуқуқини эътироф этиш, маънавий зиённи компенсация қилиш, мол-мулкни бошқа шахснинг қонунсиз эгалигидан талаб қилиб олиш, асоссиз орттирилган бойликни қайтариш, битимларни ҳақиқий эмас деб топиш ва уларнинг ҳақиқий эмаслиги оқибатларини қўллаш тўғрисидаги талаблар, шунингдек жорий тўловлар бўйича талаблар бундан мустасно.

Ушбу модда биринчи қисмининг мувофиқ ижро этилиши тугатилган ижро ҳужжатлари қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда суд ижрочилари томонидан тугатиш бошқарувчисига ўтказилиши лозим. Қарздорнинг барча мажбуриятлари бажарилишига фақат тугатишга доир иш юритиш доирасида йўл қўйилади.

Хўжалик суди томонидан қарздорни банкрот деб топиш ва тугатишга доир иш юритишни бошлаш тўғрисида қарор қабул қилинган пайтдан эътиборан қарздорнинг бошқарув органи қарздорнинг мол-мулкни бошқариш ва тасарруф этиш вазифаларини бажаришдан, агар илгари четлаштирилмаган бўлса, четлаштирилади, қарздор раҳбарининг ваколатлари тугатилади (қарздорнинг раҳбари билан тузилган меҳнат шартномаси бекор қилинади), қарздорнинг ишларини бошқариш тугатиш бошқарувчисига юклатилади, шунингдек қарздорнинг мол-мулкни бошқариш ва тасарруф этиш бўйича мулкдорнинг ваколатлари тугатилади. Тугатиш бошқарувчиси қарздорнинг раҳбари билан тузилган меҳнат шартномасини бекор қилиш ёки мазкур раҳбарни бошқа ишга ўтказиш тўғрисида буйруқ чиқаради.

Ушбу бобда белгиланган ҳолларда тугатишга доир иш юритиш жараёнида қарздорнинг иштирокчилари (муассислари) банкротлик тўғрисидаги ишда иштирок этувчи шахсларнинг ҳуқуқларига эга бўладилар.

Кўриб чиқиладиган моддада қарздорни банкрот деб топиш ва тугатишга доир иш юритишни бошлаш оқибатлари тартибга солинади.

1. Мазкур моддада назарда тутилган оқибатларни қўлланиши хўжалик суди томонидан қарздорни банкрот деб топиш тўғрисидаги қарор қабул қилинган пайтдан бошланади. Шунинг ҳам назарда тутиш керакки, шу пайтдан эътиборан қарздорнинг мулкни бошқа шахсга ўтказиш ёки уни учинчи шахслар фойдаланиши учун топшириш билан боғлиқ битимлар фақатгина Қонуннинг мазкур бобида белгиланган тартибда амалга оширилиши мумкин. Яъни, қарздорнинг мол-мулкни тасарруф этиш бўйича барча ваколатларга фақатгина тугатиш бошқарувчиси эга бўлади (Қонуннинг 128-моддаси), қарздорнинг мулки юзасидан битимлар тузиш ва уни сотиш кредиторлар йиғилишининг розилиги билан амалга оширилади (Қонуннинг 129-моддаси). Бунда:

— барча пул мажбуриятларини бажариш муддати ва кечиктирилган мажбурий тўловларни тўлаш муддати тугатишга доир иш юритиш бошланган санадан бошланади. Шундай қилиб, корхона банкрот деб эълон қилинган ва тугатишга доир иш юритиш бошланган пайтдан эътиборан тугатишга доир иш юритиш бошланганига қадар келиб чиққан барча пул мажбуриятлари ва мажбурий тўловларни бажариш муддати бошланади. Бу ерда фақат пул мажбурияти ҳақида сўз боради, тегишлича қолган мажбуриятларнинг муддати келган деб ҳисобланмайди. Мазкур оқибат тугатишга доир иш юритишнинг хусусияти билан алоқадор бўлиб, унга кўра, қарздорни тугатиш билан боғлиқ мулк муносабатларни белгилаш ва ҳал этиш керак. Шундай қилиб, тугатишга доир иш юритиш бошланган пайт-

дан пул талабларини бажариш муддати ҳали келмаган кредиторлар қолмайди. Мажбуриятларини бажариш муддати келган ва аввал кредиторлар реестрига киритилмаган кредиторлар тугатиш бошқарувчисига ўз талабларини суд бошқарувчиси томонидан берилган қарздорни банкрот деб топиш ва тугатишга доир иш юритишни бошлаш ҳақидаги эълонда белгиланган муддатда тақдим этишга ҳақли. Бунда Қонуннинг 127-моддаси иккинчи қисмига мувофиқ, мазкур муддат эълон чоп этилган кундан эътиборан икки ойдан кам бўлмаслиги керак. Навбатдан ташқари қондириладиган талаблар ҳам агарда улар тугатишга доир иш юритиш бошланишидан аввал вужудга келган бўлса, тақдим этилиши керак. Шунингдек, тутиш жоизки, банкротликнинг бошқа таомилларида тақдим қилиш шарт бўлмаган муаллифлик шартномалари бўйича, алиментларни ундириш тўғрисидаги талаблар бўйича, шунингдек, меҳнатга оид муносабатлар бўйича кредиторлар тугатишга доир иш юритиш даврида бу талабларни кредиторлар реестрига киритиб қўйиш учун тугатиш бошқарувчисига тақдим этишлари лозим. Чунки, тугатиш жараёнида бундай талаблар алоҳида тартибда эмас, балки, биринчи навбатда қондирилади (Қонуннинг 134-модда иккинчи қисми). Маънавий зарарни қоплашга келганда (шарҳланаётган модданинг биринчи қисми), мазкур талабларни тақдим этиш шарт эмас, чунки уларни бажарилиши навбатдан ташқари амалга оширилади;

— қарздорнинг барча мажбуриятлари бўйича неустойкалар (жарима, пенялар), фоизлар ҳисобланиши тугатилади. Бунда молиявий санкциялар бўлган фоизларнигина ҳисобланиши тугатилади, яъни қарздорни битим бўйича мажбуриятларини бажармаганлиги ёки лозим даражада бажармаганлиги учун жавобгарлиги тартибида тўланиши керак. Бу қонунчиликда ёки шартномада назарда тутилган фоизлар ёхуд ЎЗР ФКнинг 327-моддасига мувофиқ ҳисобланадиган фоизлар;

— қарздорни молиявий аҳволи ҳақидаги маълумот махфий ахборот ёки тижорат сири қаторига кирмайди. Мазкур қоида банкротлик институти учун тамойил даражасидаги қоида ҳисобланиб, қарздор банкрот деб топилган пайтдан эътиборан у ҳақидаги маълумот хусусий манфаатлар соҳасидан жамоат манфаатлари даражасига ўтишини билдиради. Мазкур талабга мувофиқ, тугатишга доир иш юритиш ҳужжатлари билан танишиш ҳуқуқига Қонуннинг 36-моддасига кўра, ишда иштирок этувчи барча шахслар эга бўладилар, яъни, мазкур шахслар тугатиш бошқарувчисидagi молиявий ҳужжатлар билан танишишлари мумкин. Шу билан бирга, шунинг аниқлаш керакки, сўз фақат қарздорнинг молиявий аҳволи ҳақида бормоқда, қарздорнинг технологик, конструкторлик сирлари ёки бошқа ноу-хаулар борасида эга бўлган маълумотлари махфийлигича қолади;

— қарздорнинг мулкига ундирувни қаратишга барча чекловлар

олиб ташланади. Бироқ бу энди бирон-бир шахс қарздорни мулкига ундирувни қаратиши мумкин дегани эмас. Бунда мулкни сақлаб туришни таъминлаш бўйича аввал кўрилган барча чоралар ўз кучини йўқотиши кўзда тутилади, чунки кредиторлар талабларини қондириш суд бошқарувчиси томонидан мулкни реализация қилиш йўли билан амалга оширилади;

— ижро ҳужжатларини бажариш тугатилади. Мазкур қисмнинг нормасига мувофиқ, барча ижро ҳужжатларини, жумладан, кузатув, суд санацияси ёки ташқи бошқарувда бажарилиши лозим бўлган ижро ҳужжатларни бажариш тугатилади. Қарздорни банкрот деб эълон қилинган пайдан эътиборан пул мажбуриятлари, мажбурий тўловлар бўйича барча талаблар, бошқа мулкӣ талаблар, шунингдек жорий тўловлар бўйича талаблар қарздорга фақатгина тугатишга доир иш юритиш доирасида тақдим этилиши мумкин. Бошқа мулкӣ талаблар деганда, жумладан, суд бошқарувчиси томонидан пул кўринишига келтирилиши ва реестрга киритилиши шарт бўлган исталган пул билан боғлиқ бўлмаган талаблар ҳам тушунилади. Шу билан бирга, қонун мулк ҳуқуқини тан олиш, маънавий зарарни қоплаш, мулкни бошқарнинг ноқонуний эғалигидан талаб қилиб олиш, асоссиз орттирилган бойликни қайтариш ҳақида, битимларни ҳақиқӣ эмас деб тан олиш ва уларнинг ҳақиқӣ эмаслиги оқибатларини қўллаш ҳақидаги талабларга нисбатан истисно қилади. Санаб ўтилган барча талаблар тугатишга доир иш юритиш доирасида эмас, мустақил тақдим этилиши мумкин.

2. Шарҳланаётган модданинг биринчи қисм еттинчи хатбошига мувофиқ, бажарилиши тугатилган ижро ҳужжатлари суд ижрочилари томонидан тугатиш бошқарувчисига берилиши шарт. Бунинг учун тугатиш бошқарувчиси хўжалик судининг қарздорни банкрот деб топиш ва тугатишга доир иш юритишни бошлаш ҳақидаги қарори асосида суд қарорларини ижро қилиш бўйича департаментга ундирув ўтказилаётган мулк бўйича ижро ҳужжатларини бериш ҳақида мурожаат этади. Тугатишга доир иш юритиш жараёнида талабларни қондириш бўйича ижро ҳужжатлари мавжуд бўлган кредиторлар талабларини қондириш Қонуннинг 133, 134-моддаларида белгиланган навбатга мувофиқ амалга оширилади.

3. Қарздор бошқарув органларининг қарздорнинг мол-мулкни бошқариш ва тасарруф этиш юзасидан ваколатлари тугатилади ҳамда илгари четлаштирилмаган бўлса, улар қарздорнинг мол-мулкни бошқариш ва тасарруф этишдан четлаштирилади. Қарздорнинг иштирокчилари (муассислари) VII-бобда белгиланган ҳолларда (шарҳланаётган модданинг тўртинчи қисм), тугатишга доир иш юритиш жараёнида банкротлик тўғрисидаги ишда иштирок этган шахсларнинг ҳуқуқларига эга бўлади ёки ишда иштирок этувчи деб уларнинг вакиллари тан олинади (Қонуннинг 36-моддаси иккинчи қисми).

Қарздорни раҳбари ваколатлари тугатилади (қарздорни раҳбари билан тузилган меҳнат шартномаси бекор бўлади). Қарздорнинг мулкни тасарруф этиш бўйича барча ваколатлар тугатиш бошқарувчисига юкланади. Мазкур нормани бажариш мақсадида тугатиш бошқарувчиси қарздорнинг раҳбари билан тузилган меҳнат шартномасини бекор қилиш ёки уни бошқа ишга ўтказиш ҳақида буйруқ чиқаради. Амалда булар бир вақтда бажарилади, яъни суд бошқарувчиси муайян санадан (қарор қабул қилинган санадан) бошлаб, раҳбар билан меҳнат шартномасини бекор қилиш ёки уни бошқа ишга ўтказиш ҳақида буйруқ чиқаради.

Қонуннинг 76, 80, 123-моддаларига мувофиқ, хўжалик суди томонидан қарздорни банкрот деб топиш ва тугатишга доир иш юритишни бошлаш ҳақида қарор қабул қилинган ҳолда тугатиш бошқарувчиси тайинлангунига қадар унинг мажбуриятларини муваққат, санация қилувчи ёки ташқи бошқарувчи бажаради (бунгача қайси таомил қўлланилганига боғлиқ).

Шунингдек, қарздор мол-мулки эгасининг мулкни бошқариш ва тасарруф этиш бўйича ваколатлари тугатилади, чунки, бундай функцияларнинг барчаси тугатиш бошқарувчисига ўтади.

4. Қарздорни иштирокчилари (муассислари) тугатишга доир иш юритиш жараёнида Қонуннинг VII бобида белгиланган ҳоллар, яъни, 134-модда ўн биринчи қисми ва 143-модда биринчи қисмига мувофиқ, қолган реализация қилинмаган мулкни олиш вақтида банкротлик тўғрисидаги ишда қатнашаётган шахсларнинг ҳуқуқларига эга. Бунда ушбу шахслардан исталгани ишда қатнашиш учун жалб қилиниши мумкинлиги (агар зарурият бўлса) кўзда тутилади. Бироқ 134-моддага мувофиқ улар ҳисобланган, лекин ҳали олинмаган дивидендларни олиш ҳақидаги талаб бўйича бешинчи навбатдаги кредиторлар ҳисобланади. Айнан шу норма қарздор мол-мулкнинг эгасига ҳам тааллуқлидир.

126-модда. Тугатиш бошқарувчиси

Хўжалик суди қарздорни банкрот деб топиш тўғрисида қарор қабул қилаётганда тугатиш бошқарувчисини ташқи бошқарувчини тайинлаш учун назарда тутилган тартибда тайинлайди. Устав фондида давлат улуши бўлган корхона банкрот деб топилган тақдирда, банкротлик тўғрисидаги ишлар бўйича давлат органи ҳам тугатиш бошқарувчилигига номзод тақдим этиши мумкин.

Шарҳланаётган модда тугатиш бошқарувчисини тайинлаш тартибини белгилайди.

1. Тугатиш бошқарувчиси — суд бошқарувчиси бўлиб, қарздор-банкротни тугатиш таомилини амалга оширади. Суд бошқарувчисига

асосий талаблар, унинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари, ҳаракатлари учун жавобгарлик, шунингдек ҳақ тўлаш шартлари Қонуннинг 18,19,21,22-моддаларида баён этилган. Тугатиш бошқарувчисининг номзоди Қонуннинг 74, 94-моддалари билан ташқи бошқарувчини кўрсатиш ва тайинлаш учун белгиланган қоидаларга мувофиқ хўжалик судига кўйилади ва тақдим этилади. Одатда, тугатиш бошқарувчисининг номзоди дастлаб кредиторлар йиғилишининг фикридан келиб чиқиб таклиф этилади, лекин суд бошқарувчисини тайинлаш суд томонидан амалга оширилади (95-модда). Агарда қарздорни банкрот деб топиш тўғрисида қарор чиқарилган вақтда тугатиш бошқарувчисининг номзоди тақдим этилмаган бўлса, кредиторлар йиғилиши хўжалик судига тугатиш бошқарувчиси номзодини суд томонидан қарздорни банкрот деб топиш тўғрисида қарор қабул қилинганидан сўнг тақдим этишга ҳақлидир. Кредиторлар йиғилиши томонидан номзод тақдим этилмаган тақдирда хўжалик суди тугатиш бошқарувчисини банкротлик тўғрисидаги ишлар бўйича давлат органи томонидан тақдим этилган номзодлар ичидан тайинлайди.

Моддада алоҳида таъкидланишича, устав фондида давлат улуши эга бўлган корхонани банкрот деб топишда, тугатиш бошқарувчиси номзодини банкротлик тўғрисидаги ишлар бўйича давлат органи ҳам тақдим этиши мумкин. Бироқ агарда кредиторлар йиғилиши томонидан тугатиш бошқарувчиси номзоди тақдим этилмаган бўлса, бу ҳолда суд бошқарувчилигига номзодни қарздорни устав фондида давлатнинг улуши мавжуд ёки мавжуд эмаслигидан қатъи назар, банкротлик тўғрисидаги ишлар бўйича давлат органи ҳам таклиф этиши мумкин.

Суд бошқарувчисини тайинлаш ҳақида ажрим устидан шикоят берилиши ёки протест келтирилиши мумкин ва бу унинг дарҳол ижро этилишига тўсқинлик қилмайди. Мазкур ажрим устидан шикоят қилиш ёки протест келтириш ҳуқуқига банкротлик бўйича ишда қатнашаётган шахслар эга. Тугатиш бошқарувчисини тайинлаш ҳақидаги ажрим устидан шикоят қилиш имконияти, шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди Пленумининг 2006 йил 27 январдаги 142-сонли қарорида ҳам назарда тутилган (21-банд), унда суд бошқарувчилар тайинлаш (вазифасини бажаришдан озод этиш ва алмаштириш) ҳақидаги ажримлар устидан Қонунда назарда тутилган тартибда шикоят берилиши (протест келтирилиши) белгиланган. Агарда тугатиш бошқарувчиси қарздорни банкрот деб топилиши ва тугатишга доир иш юритиш бошланиши билан бир вақтда тайинланган ва унинг тайинланиши ҳақида хўжалик судининг қарздорни банкрот деб топиш тўғрисидаги қарорида кўрсатилган бўлса, тайинланган суд бошқарувчисининг номзоди билан келишмовчиликлар мавжуд ҳолларда, банкротлик тўғрисидаги ишда қатнашаётган шахслар шикоят бериши, прокурор қонунда назарда тутилган тартибда суд ҳужжатини суд бошқарувчисини тайинлаш қисмига протест келтириши мумкин.

127-модда. Қарздорни банкрот деб топиш ва тугатишга доир иш юритишни бошлаш тўғрисидаги маълумотларни эълон қилиш

Қарздорни банкрот деб топиш ва тугатишга доир иш юритишни бошлаш тўғрисидаги маълумотларни эълон қилиш тугатиш бошқарувчиси томонидан ушбу Қонуннинг 52 ва 53-моддаларида назарда тутилган тартибда амалга оширилади.

Қарздорни банкрот деб топиш ва тугатишга доир иш юритишни бошлаш тўғрисида эълон қилинаётган маълумотларда қуйидагилар бўлиши керак:

банкрот деб топилган қарздорнинг номи (фамилияси, исми, отасининг исми) ва бошқа реквизитлари;

банкротлик тўғрисидаги иш юритаётган хўжалик судининг номи ва ишнинг тартиб рақами;

қарздорни банкрот деб топиш ва тугатишга доир иш юритишни бошлаш тўғрисида хўжалик суди қарор қабул қилган сана;

кредиторлар талабларини қўйишнинг белгиланган муддати, бу муддат мазкур эълон чиққан санадан эътиборан камида икки ой бўлиши шарт;

қарздорга ўз талабларини билдиришлари учун кредиторларнинг почта манзили;

тугатиш бошқарувчиси тўғрисидаги маълумотлар.

Қарздорни банкрот деб топиш ва тугатишга доир иш юритишни бошлаш тўғрисидаги маълумотларни тугатиш бошқарувчиси бошқарувчиликка тайинланган пайдан эътиборан ўн кундан кечиктирмай расмий нашрда эълон қилиш учун юбориши лозим.

Шарҳланаётган модда қарздорни банкрот деб топиш ва тугатишга доир иш юритишни бошлаш тўғрисидаги маълумотларни эълон қилиш тартибини белгилайди.

1. Мазкур модданинг биринчи қисми корхонани банкрот деб топиш ва тугатишга доир иш юритишни бошлаш ҳақидаги маълумотларни эълон қилиш тугатиш бошқарувчиси томонидан Қонуннинг 52 ва 53-моддаларида белгиланган тартибда амалга оширилиши шартлигини белгилайди. Бунда ушбу эълон қилинадиган муддатни ўтишига нисбатан хусусиятларни мазкур модданинг учинчи қисми белгилайди.

2. Модданинг иккинчи қисмида эълон ўз ичига олиши керак бўлган ахборот рўйхати баён этилган. Мазкур рўйхат мажбурий бўлиб, лекин қатъий эмас. Тугатиш бошқарувчиси эълонда тугатишга доир иш юритиш билан боғлиқ бошқа ахборотни ҳам кўрсатиши мумкин.

Кредиторлар томонидан талабларни қўйиш муддатини тугатиш бошқарувчиси белгилайди. Талабларни тақдим этиш учун муддатни белгилашда тугатиш бошқарувчиси суд томонидан белгиланган тугатишга доир иш юритишни ўтказиш муддатидан келиб чиқади, лекин

ҳар қандай ҳолда ҳам у эълон қилинган санадан эътиборан икки ойдан кам бўлмаслиги шарт.

3. Шарҳланаётган модданинг учинчи қисми тугатиш бошқарувчисининг ўн кундан кечиктирмасдан банкрот деб топиш ва тугатишга доир иш юритиш бошланиши ҳақида маълумотларни эълон қилишни ўтказиш мажбуриятини белгилайди, яъни мазкур ҳолда эълон қилиш органига етказиб бериш ва эълон қилиш факти учун умумий муддат ўн кундан ошмаслиги керак, бу эса Қонуннинг 52-моддасида белгиланган нормадан фарқ қилади. Тугатиш бошқарувчиси томонидан ушбу талаблар бажарилмаслиги унга нисбатан жавобгарлик ҳақидаги қоидаларни қўлланишига олиб келади (жумладан, Қонуннинг 21-моддаси асосида).

128-модда. Тугатиш бошқарувчисининг ҳуқуқлари ва мажбуриятлари

Тугатиш бошқарувчиси тайинланган пайдан эътиборан қарздорнинг ишларини бошқариш ҳамда қарздорнинг мол-мулкани тасарруф этиш бўйича барча ваколатлар унинг зиммасига ўтади.

Тугатиш бошқарувчиси қуйидагиларга ҳақли:

қарздорнинг мол-мулкани ушбу Қонуннинг 101-моддасига мувофиқ тасарруф этиш;

ходимлар билан, шу жумладан қарздорнинг раҳбари билан тузилган меҳнат шартномаларини бекор қилиш;

қарздорнинг шартномаларини бажаришдан ушбу Қонуннинг 102-моддасида белгиланган тартибда бош тортиш;

қарздор томонидан тузилган битимларни, агар қонун ҳужжатларида назарда тутилган асослар бўлса, ҳақиқий эмас деб топиш тўғрисида даъволар тақдим этиш;

қарздорни банкротликка олиб келганлиги муносабати билан унинг пул мажбуриятлари ва (ёки) мажбурий тўловлари юзасидан қонун ҳужжатларига мувофиқ субсидиар жавобгар бўладиган учинчи шахсларга нисбатан талаблар қўйиш. Мазкур талабларнинг миқдори кредиторлар талабларининг суммаси билан тугатиш массаси ўртасидаги фарқдан келиб чиқиб аниқланади. Ундирилган суммалар тугатиш массасига қўшилади ва улардан фақат кредиторларнинг талабларини қондириш учун ушбу Қонуннинг 133, 134 ва 169-моддаларида белгиланган навбат тартибида фойдаланилиши мумкин.

Тугатиш бошқарувчиси қонун ҳужжатларига мувофиқ бошқа ҳуқуқларга ҳам эга бўлиши мумкин.

Тугатиш бошқарувчиси:

қарздорнинг мол-мулкани ўз тасарруфига қабул қилиши, уни инвентаризация қилиши ва баҳолашдан ўтказиши, унинг бут сақланиши чораларини кўриши;

қарздорнинг молиявий аҳволини таҳлил этиши;

кредиторлар йиғилишини ва кредиторлар кўмитасини чақиритиши;
қарздор олдидаги қарзларни ундириш чораларини кўриши;
қарздор тугатилганда унинг ходимлари ҳуқуқлари ва қонуний ман-
фаатларини ҳимоя қилиши ҳамда улар билан тузилган меҳнат шарт-
номалари бекор қилинажаги тўғрисида уларни хабардор этиши;
кредиторларнинг талаблари реестрини юритиши ва уларнинг та-
лабларини кўриб чиқиши;
қарздорнинг учинчи шахсларда турган мол-мулкни қидириш, аниқ-
лаш ва қайтаришга қаратилган чораларни кўриши;
қарздорнинг қонун ҳужжатларига мувофиқ сақланиши лозим бўлган
ҳужжатларини сақлашга топшириши шарт.

Тугатиш бошқарувчисининг зиммасида қонун ҳужжатларига му-
вофиқ бошқа мажбуриятлар ҳам бўлиши мумкин.

Қарздорнинг бошқарув органи (ташқи бошқарувчи) тугатиш
бошқарувчиси тайинланган пайтдан эътиборан уч иш куни ичида қарз-
дорнинг бухгалтерия ва бошқа ҳужжатлари, муҳр ва штамплари, мод-
дий ва бошқа қимматликлари тугатиш бошқарувчисига топширилиши-
ни таъминлайди. Мазкур мажбуриятни бажаришдан бош тортилса,
қарздорнинг бошқарув органи (ташқи бошқарувчи), шу жумладан
қарздор юридик шахснинг раҳбари, қарздор якка тартибдаги тadbир-
кор қонун ҳужжатларига мувофиқ жавобгар бўлади.

Шарҳланаётган модда тугатиш бошқарувчисининг ҳуқуқ ва маж-
буриятларини белгилайди, яъни суд бошқарувчисининг қонунга му-
вофиқ ўз ваколатларини амалга оширишидаги ҳуқуқ ва мажбурият-
лар ҳақида қўшимча қоидалар бўлиб хизмат қилади.

1. Хўжалик суди томонидан қарздорни банкрот деб топиш ва
тугатишга доир иш юритишни бошлаш тўғрисида қарор қабул қилин-
ган пайтдан эътиборан қарздорнинг мол-мулкни бошқариш ва та-
саруф этиш ваколоти тугатилади ва тугатиш бошқарувчисига ўтка-
зилади (125-модда учинчи қисм).

Агар қарздорни банкрот деб топиш тўғрисида қарор қабул қилиш
билан бир вақтда тугатиш бошқарувчиси тайинланмаган бўлса,
унинг ваколатлари қарздор фаолиятини ва мулкни бошқариш ва-
зифасини бажарувчи аввалги таомил суд бошқарувчиси томонидан
амалга оширилади. (Қонуннинг 75-моддаси тўртинчи қисми, 80-
моддаси бешинчи қисми, 123-моддаси тўртинчи қисми).

Тугатиш бошқарувчисининг ваколатларини белгилаш ташқи бош-
қарувчининг ваколатлари миқдорини белгилаш билан ўхшашдир
(97-модда).

2. Тугатиш бошқарувчиси қарздор юридик шахс бошқарувчиси-
нинг ваколатларини амалга оширади, қарздорнинг мулкни тас-
саруф этиш ҳуқуқларидан Қонуннинг 101, 129, 135, 136-моддаларида
назарда тутилган чекловларни ҳисобга олган ҳолда фойдаланади. Қарз-
дор мол-мулки эгаси ёки таъсис ҳужжатлари билан ваколат берил-

ган орган қонунда назарда тутилган истиснолардан ташқари, қарздорнинг мол-мулкини тасарруф қилишга ёки тугатувчи бошқарувчи ваколатларини бошқача тарзда чеклашга ҳақли эмаслар.

Йирик битим ва манфаатдорлик бўлган шартномаларни фақатгина кредиторлар йиғилиши ва кредиторлар қўмитаси розилиги билангина амалга оширувчи ташқи бошқарувчининг ваколатларидан фарқли равишда, тугатишга доир иш юритишда бутун мол-мулкни реализация қилиш тартиби ва муддати ҳақида (Қонуннинг 135-моддаси) кредиторлар йиғилиши билан келишиш назарда тутилади. Амалиётда кредиторлар йиғилиши томонидан тасдиқланадиган тугатиш режасини тузишда қарздорнинг мулкини сотиш тартиби ва муддати назарда тутилади, шу боис тугатиш бошқарувчиси томонидан қарздор мол-мулкини кейинги сотувида кредиторлар йиғилишидан қўшимча равишда розилик талаб этилмайди. (Қонуннинг 129, 135, 136-моддалари) чунки ҳар сафар кредиторлар йиғилишидан розилик олишга зарурат йўқ. Лекин манфаатдорлик мавжуд бўлган битимларни тузишда албатта кредиторлар йиғилишининг розилигини олиш лозим бўлади.

Тугатиш бошқарувчиси меҳнат қонунчилиги бўйича ходимлар ва қарздорнинг раҳбарлари билан меҳнат шартномаларини бекор қилиш ваколатига эга ҳисобланади. Қарздор мулкининг сақланиши ва кредиторлар манфаатларини ҳимоя қилиш мақсадида тугатиш бошқарувчиси қуйидаги ҳуқуқларга эга: Қонуннинг 102-моддасига асосан қарздорнинг шартнома мажбуриятларини бажаришдан бош тортиши; қонун ҳужжатлари бўйича (жумладан, Қонуннинг 103-моддасида назарда тутилган асослар бўйича) қарздор томонидан тузилган битимларни ҳақиқий эмас деб топиш тўғрисида, шунингдек, бекор бўлган битимларнинг ҳақиқий эмаслик оқибатларини қўллашлик тўғрисида даъво тақдим этиш; қарздорни банкротликка олиб келганлиги муносабати билан унинг пул мажбуриятлари ва (ёки) мажбурий тўловлари юзасидан қонун ҳужжатларига мувофиқ субсидиар жавобгар бўладиган учинчи шахсларга нисбатан талаблар қўйиш (ЎзР ФКнинг 48, 67 моддалари).

Шарҳланаётган модда субсидиар жавобгарлик бўйича талаб ҳажмини аниқлаш тартибини белгилайди. Ушбу талаблар ҳажми кредиторлар талаблари суммаси ва тугатиш массаси ўртасидаги фарқлардан келиб чиқиб аниқланади. Мазкур модда нормаларига асосан ундирилган сумма тугатиш массасига киритилади ва у Қонуннинг 133, 134 ва 169-моддаларида белгиланган навбат бўйича кредиторлар талабларини қаноатлантириш учун ишлатилади.

Бироқ айбдор шахсни субсидиар жавобгар шахс сифатида жалб қилиш билан боғлиқ нормаларни қўллаш амалиётда кам учрайди. Биринчидан, учинчи шахсларнинг корхонани банкротликка олиб келишдаги айбли ҳаракатини (ҳаракатсизлигини) исботлаш лозим; иккинчидан, бунинг натижасида келтирилган реал зарарни фақат- © ЎзР Олий ҳўжалик суди, 2007/© Япония халқаро ҳамкорлик агентлиги (JICA), 2007

гина тугатиш массаси шаклантирилгандан кейин аниқлаш мумкин, бундан кўзланган мақсад, кредиторлар талаби суммаси ва тугатиш массаси ўртасидаги фарқни аниқлаш бўлиб, бу фақат тугатишга доир иш юритуви тамомланганидан сўнг мумкин бўлади.

3. Шунингдек, тугатиш бошқарувчиси ўз мажбуриятларини амалга ошириш билан боғлиқ бошқа ҳуқуқларга ҳам эга бўлиши мумкин;

4. Шарҳланаётган модданинг тўртинчи қисмида тугатиш бошқарувчисининг мажбуриятлари кўрсатилган.

— Қарздор мол-мулкни ўз тасарруфига қабул қилиш, уни инвентаризация қилиш ва баҳолаш, шунингдек уни сақлаш бўйича чора-тадбирларни кўриш. Бу шуни англатадики, қарздордан мулкни қабул қилиш, унинг миқдори, сифати ва бошқа хусусиятларини берувчи кўрсаткичларини таҳлил этиш билан боғлиқ бўлган барча чора-тадбирлар тугатиш бошқарувчиси томонидан амалга оширилади.

131-моддага мувофиқ (ҳатто қарздорни банкрот деб топишдан салгина муддат олдин ўтказилган бўлса ҳам) тугатиш бошқарувчиси мажбурий тартибда қарздорнинг мол-мулкни инвентаризация қилади ва баҳолайди. Бундан ташқари, тугатиш бошқарувчи қабул қилинган мулкни сақлаш бўйича юридик ва фактик чораларни кўриши талаб этилади. Масалан, қарздор мол-мулкни сақлаш мақсадида мол-мулкни кўриқлаш компанияларини жалб этиш, шунингдек учинчи шахсларга сақлаш бўйича жавобгарликни ўз зиммасига олган ҳолда бериш ва бошқалар;

— қарздорнинг молиявий аҳволини таҳлил этиш. Бу норма Қонуннинг янгилигидир. У тугатишга доир иш юритуvidан ташқи бошқарувга ўтиш имконини берадиган Қонуннинг 141-моддаси билан боғлиқдир. Агар тугатиш бошқарувчиси тугатиш бошқарувчиси томонидан ўтказилган молиявий таҳлил натижасида ташқи бошқарувни қўллаш ҳисобига қарздорнинг тўловга қобилиятини қайта тиклаш имконини берувчи асослар келиб чиқса, бунда тугатиш бошқарувчиси Қонуннинг 141-моддаси иккинчи қисми асосида тегишли чора-тадбирларни кўриши лозим. Бундан ташқари, молиявий аҳвол таҳлили корхонани тўлиқ ёки унинг бир қисмини сотиш, шунингдек, активлар қўшиш мақсадида тугатишга доир иш юритиш таомилнинг турли босқичида амалга оширилиши мумкин;

— кредиторлар йиғилиши ва кредиторлар кўмитасини чақириш Қонуннинг 12 ва 19-моддаларида назарда тутилган қоида билан тартибга солинади;

— қарздорнинг дебиторлик қарзларини ундириш ва кредиторлар талабларини тенг миқдорда қоплаш мақсадида уни тугатиш массасига киритиш. Бундай ҳолларда тугатиш бошқарувчиси қарздорнинг активларини инвентаризация қилишда даъво муддатини ҳисобга олган ҳолда дебиторлик қарзи тузилиши, дебиторнинг жойлашган жойи, қарзни ундириш имкони бор ёки йўқлиги хусусида хулоса чиқариши лозим;

Қарздор ходимлари ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини тугатиш таомилида ҳимоя қилиш ва улар билан тузилган меҳнат шартномаларини бекор қилиш тўғрисида огоҳлантириш. Банкрот корxonани тугатиш орқали ўз-ўзидан унинг ходимларини ишдан бўшатиш билан боғлиқ оқибатлар келиб чиқади.

Қонун қарздор мол-мулкни мулкӣ комплекс сифатида сотиш (135-модда), активлар жойлаштириш (137-модда) ёхуд келишув битимларини тузишга йўл қўйишидан келиб чиқиб айтиш мумкинки, бунда ходимларни ишдан бўшатиш шарт эмас. Модданинг мазкур қисми нормасини қўйидагича шарҳлаш мумкин: қарздор ходимларини ишдан бўшатиш тугатиш бошқарувчисининг ҳуқуқи бўлиб ҳисобланса-да, лекин у бу ҳақида ходимларни олдиндан огоҳлантиришга мажбур ҳисобланади. Бундай ҳолларда Қонунда ходимларни ишдан бўшатиш ҳақида огоҳлантириш муддати аниқ белгиланмаган, Меҳнат Кодексининг 102-моддасига асосан, тугатиш бошқарувчиси ишдан бўшатиш ҳақида камида икки ой олдин ходимларни огоҳлантириши лозим.

— кредиторлар талаблари бўйича ишлаш, яъни уларнинг талабларини таҳлил қилиш, кредиторлар талаблари реестрини юритиш. Қонунда тугатиш бошқарувчисининг кредиторлар талабларини кўриб чиқиши муддати кўрсатилмаган. Кредиторлар талабларини кўриб чиқиш тартиби ва муддати Қонуннинг 99-моддасида белгиланган қоидаларга анология қўллаган ҳолда ҳал этилиши лозим. Тугатиш бошқарувчиси кредиторлар талабларидан бош тортган ҳолларда, улар келишмовчиликларни судга беришга ҳақли ва бу келишмовчиликлар Қонуннинг 59, 100-моддаларга асосан кўриб чиқилади.

— қарздорнинг учинчи шахслардаги мулкларини қидириш, топиш ва қайтаришга қаратилган чора-тадбирларни кўриш. Ушбу чора-тадбирлар тугатиш массасини шакллантиришга йўналтирилади.

— Қонун ҳужжатлари бўйича қарздорнинг ҳужжатларини мажбурий сақлаш учун архивларга топшириш.

5. Тугатиш бошқарувчиси қонун ҳужжатларига мувофиқ (масалан, 129-модда — тугатиш режасини тузиш, 131-модда — мулкни баҳолаш) тугатишга доир иш юритиш билан боғлиқ бошқа мажбуриятларни зиммасига олиши мумкин.

Бундан ташқари, Қонуннинг 139-моддаси биринчи ва тўртинчи қисмлари кредиторлар қўмитасига ёки кредиторлар йиғилишига (шунингдек суд талабига кўра, хўжалик судига) тугатувчи бошқарувчининг ўз фаолияти, тугатишга доир иш юритуви бошланган вақтида ва давомида қарздорнинг молиявий аҳволи ва мулки ҳақида ҳар ойда ахборот тақдим этиш мажбуриятини белгилайди.

«Суд бошқарувчилари ҳақида Низом»нинг 40—57-бандларида (ЎЗР ВМнинг 23.04.2004 йилдаги 138-сонли қарорига илова) тугатиш бошқарувчиси томонидан доимий равишда бажариши лозим бўлган ҳаракатлар рўйхатини белгилайди.

© ЎЗР Олий хўжалик суди, 2007/© Япония халқаро ҳамкорлик агентлиги (JICA), 2007

6. Тугатиш бошқарувчиси ваколатларини амалга оширилишини таъминлаш мақсадида қарздорнинг бошқарув органи ёки ташқи бошқарувчи тугатиш бошқарувчиси тайинланганидан сўнг уч иш куни ичида унга қарздорнинг бухгалтерлик ва бошқа ҳужжатлари, муҳр ва штамплар, моддий ва бошқа қимматликларни топширишни таъминлайди. Шу билан бирга қонун қарздорнинг бошқарув органи ёки ташқи бошқарувчи, шунингдек қарздор юридик шахс раҳбари ва якка тартибдаги тадбиркор кўрсатилган мажбуриятларни бажаришдан бош тортганда, қонун ҳужжатларига мувофиқ жавобгарликка тортилишини белгилайди.

129-модда. Банкрот юридик шахсни тугатиш режаси

Банкрот юридик шахсни тугатиш режасида қуйидагилар бўлиши лозим:

**банкротнинг молиявий аҳволи тўғрисидаги маълумотлар;
кредиторларнинг талабларини қондириш шартлари, тартиби, навбати ва нисбати;**

банкрот мол-мулки эгасининг, меҳнат жамоасининг манфаатлари ҳисобга олинганлиги;

сотилиши лозим бўлган мол-мулк рўйхати;

мол-мулкни сотиш санаси, вақти, жойи ва усули;

суд харажатларини тўлаш, тугатиш бошқарувчисига, экспертлар ва бошқа шахсларнинг фаолиятига ҳақ тўлаш шартлари.

Банкрот юридик шахсни тугатиш режаси кредиторлар йиғилиши билан келишиб олиниши керак ва режа, агар талаблар жами суммасининг камида учдан икки қисмини ифода этувчи кредиторлар томонидан қўллаб-қувватланса, маъқулланган деб ҳисобланади. Агар тугатиш режаси маъқулланмаган бўлса, кредиторлар эса банкрот юридик шахсни тугатишга доир режасини белгиланган муддатда тақдим этмаган бўлса, тугатиш бошқарувчиси ўз режасини тасдиқлайди.

Агар қарздорнинг ўзи банкротлик тўғрисида иш қўзғатиш ташаббускори бўлса, у ўз тугатиш режасини тақдим этишга ҳақли.

Банкрот юридик шахсни тугатишнинг тасдиқланган режаси асосида мол-мулк сотилади ҳамда кредиторларнинг қарздорга қўядиган талаблари ушбу Қонуннинг 133, 134, 135 ва 169-моддаларида белгиланган тартибда қондирилади.

Шарҳланаётган модда кредиторлар йиғилиши билан қарздор юридик шахсни тугатиш режаси бўйича келишиб олишнинг мазмуни ва тартибини белгилайди.

Қарздор юридик шахсни тугатиш режаси — бу тугатиш бошқарувчи томонидан тузиладиган, шу асосда тугатишга доир иш юришти амалга ошириладиган асосий ҳужжатдир.

1. Қарздор-юримдик шахсга нисбатан тузиладиган тугатиш режаси тугатиш бошқарувчиси томонидан тузилади. Шарҳланаётган модданинг биринчи қисмида тугатиш режасида — банкротнинг молиявий аҳволи ҳақида маълумотлар, кредиторлар талабларини қондириш шартлари, тартиби, талабларни қондириш навбати ва нисбати, меҳнат жамоаси ва мулкдор манфаатларини ҳисобга олинганлиги, сотувга қаратилган мулклар рўйхати, мулкларни сотиш вақти, санаси, жойи ва тартиби (Қонуннинг 135-моддасига мувофиқ), суд харажатларини тўлаш, тугатиш бошқарувчиси, экспертлар ва бошқа шахслар фаолияти учун ҳақ тўлаш шартлари ҳақидаги маълумотлар ўз ифодасини топиши лозим. Қонунда тугатиш режасини ишлаб чиқиш ва келишув тузишнинг аниқ муддати белгиланмаган, бироқ шунга қарамасдан қарздор мол-мулки инвентаризацияси ўтказилгандан ва молиявий фаолияти таҳлилидан сўнг амалга ошириш жозиғи тушунилади. Қарздор мол-мулкни сотиш масалалари режанинг фақатгина бир қисми ҳисобланади ва айнан улар асос бўлиб хизмат қилади, шу боис тугатиш бошқарувчиси сотиш механизмининг амалда татбиқ этиш учун, аввало, кредиторлар йиғилишининг розилигини олиш лозим бўлади. Бундай розиликни олишда ушбу масалалар тугатиш режасида ўз ифодасини топади. Кредиторлар билан келишиш муддати суд ҳужжатларида ҳам белгиланмайди, табиийки бу муддат кўп бўлиши мумкин эмас, умумий тугатиш муддати чегараланган бўлиб, тугатиш бошқарувчиси, шунингдек кредиторлар мулкни реализация қилиш ва ўз талабларини тезроқ қаноатлантиришдан манфаатдордир.

2. Ушбу модданинг иккинчи қисмида ташқи бошқарувда режа кредиторлар йиғилиши томонидан тасдиқланса, бунда ташқи бошқарувдан фарқли равишда тугатиш режаси фақат кредиторлар йиғилиши билан келишилади деб кўрсатилган. Бундай ҳолларда тугатиш режаси ифодаланаётган кредиторлар талабларининг реестрига талаблари киритилган 2/3 қисмидан кам бўлмаган кредиторлар томонидан қўллаб-қувватланиши лозимлиги назарда тутилади. Бунда фарқ шундаки, тугатиш режаси бўйича мулк реализация қилинади ва корхона ўз фаолиятини тугатади, ташқи бошқарувда эса ўзини қайта тиклаш ва ўз фаолиятини давом эттириш имконияти бўлади, шу сабабли тугатишда кредиторларнинг кўпчилиги овози билан розилигини олиш талаб этилади. Тугатиш режаси кредиторлар йиғилиши томонидан маъқулланмаган тақдирда кредиторлар тегишли тарзда ўзларининг тугатиш режасини тақдим этишлари мумкин.

Шарҳланаётган моддада тугатиш бошқарувчиси томонидан тақдим этилган тугатиш режаси маъқулланмаган тақдирда, кредиторлар қанча муддатда тугатиш режасини тақдим этишлари мумкинлиги аниқ белгиланмаган. Бундай ҳолларда кредиторларнинг ўзи йиғилиш қарори билан ўз таркибидан тугатиш режасини ишлаб чиқиш масъул шахс белгиланиб, ва режани қайта кўриб чиқиш учун тақдим

этиш муддатини аниқлаши мақсадга мувофиқ бўларди. Ушбу механизмни татбиқ этиш вужудга келган коллизияни бартараф этади, яъни агар кредиторлар ўзлари белгилаган муддатда янги тугатиш режасини таклиф этмасалар, тугатиш бошқарувчиси ўзи томонидан ишлаб чиқилган тугатиш режасини тасдиқлайди.

3. Банкротлик тўғрисидаги иш қарздорнинг ташаббуси билан қўзғатилганда тугатиш режаси қарздор томонидан тақдим этилиши мумкин. Бундай ҳолларда кредиторлар тугатиш режасини икки хил вариантда, яъни тугатиш бошқарувчиси ва қарздор томонидан тақдим этилган тугатиш режаларини кўриб чиқадилар.

Кўриб чиқиладиган модданинг иккинчи қисмига мувофиқ таклиф этилган режалардан ҳеч бири кредиторлар томонидан маъқулланмаган ҳолатларда, кредиторлар тугатиш режасини ўзлари тақдим этишлари мумкин.

4. Кўриб чиқиладиган модданинг тўртинчи қисмида тасдиқланган тугатиш режасига мувофиқ, банкрот юридик шахснинг мулкани сотиш (Қонуннинг 135-моддаси) ва Қонуннинг 133, 134 ва 169-моддаларида кўрсатилган тартибда кредиторларнинг қарздорга нисбатан талабларини қаноатлантириш тартиби белгиланган.

130-модда. Тугатиш массаси

Банкрот юридик шахснинг барча активлари, балансларда кўрсатилган ёки кўрсатилмаганлигидан қатъи назар, тугатиш массасини шакллантирувчи асосни ташкил этади.

Тугатиш массасига қуйидагилар кирмайди:

қарздор ходимларининг хусусий мулкидаги мол-мулк;

ишончли бошқарувдаги, қарздор ижара ҳуқуқи асосида фойдаланаётган мол-мулк;

гаров нарсаси, ушбу Қонуннинг 133-моддаси назарда тутилган ҳоллар бундан мустасно;

қарздорга жавобгарлик асосида сақлаш учун берилган товарлар;

қонун ҳужжатларига мувофиқ қарздорнинг мулки бўлмаган бошқа мол-мулк.

Қарздорнинг балансида белгиланганидан бошқа мақсадда, шу жумладан тижорат мақсадларида фойдаланиш мумкин бўлмаган ижтимоий ва коммунал инфратузилма объектлари бўлса, қарздор банкрот деб эълон қилинган пайтдан эътиборан бир ойлик муддат ичида улар қолдиқ қиймати бўйича тугатиш бошқарувчиси томонидан маҳаллий давлат ҳокимияти органларига топширилади.

Кўриб чиқиладиган модда юридик шахсни тугатишга доир иш юритиш асосий тушунчалардан бири — тугатиш массаси тушунчасини очиб беради. Тугатиш бошқарувчисининг барча ҳаракатлари тугатиш массасини шакллантиришга йўналтирилади.

1. Шарҳланаётган модданинг биринчи қисмига кўра, тугатиш массаси деганда қарздор банкротнинг балансида кўрсатилган ёки кўрсатилмаганлигидан қатъи назар унинг барча мулки тушунилади. Шу билан бирга тугатиш бошқарувчиси мавжуд мулк билан қаноатланмасдан, учинчи шахсларда бўлган қарздор мол-мулкни аниқлаш ва қайтариш бўйича ишларни амалга ошириши лозим (бундай мажбурият 128-модда тўртинчи қисми саккизинчи хатбошиси билан белгиланган).

2. Шарҳланаётган модданинг иккинчи қисми тугатиш массаси таркибига кирмайдиган мулклар турларини белгилайди. Бу қарздор шахс томонидан мулк ҳуқуқига эга бўлмаган мулклардир, яъни: қарздорнинг ходимлари хусусий мулки бўлган мол-мулк; ишончли бошқарувдаги қарздорнинг ижара ҳуқуқи асосида фойдаланадиган мол-мулк, Қонуннинг 133-моддаси биринчи қисмида назарда тутилган ҳоллардан ташқари гаров нарсаси (бунда, гаров билан таъминланган талаблар қолдирилгандан кейин пул маблағларининг қолдиғи тугатиш массасига қўшиб қўйилади); қарздорга сақлаш учун ишониб топширилган товарлар; қонун ҳужжатларига мувофиқ қарздорнинг мулки бўлмаган бошқа мулклар. Ушбу қисмда, алоҳида ўрин гаров нарсаси бўлган мулкка ажратилган. Гаров нарсаси қарздорга мулк ҳуқуқи асосида тегишли бўлишига қарамай, Қонуннинг 133-моддаси биринчи қисмига мувофиқ, гаров нарсасини сотишдан тушган маблағлар тугатиш массасига киритилмай, кредиторларнинг гаров билан таъминланган талабларини қондиришга йўналтирилади.

3. Қарздорнинг балансида белгиланганидан бошқа мақсадларда, шу жумладан тижорат мақсадларида фойдаланиш мумкин бўлмаган ижтимоий ёки коммунал инфратузилма объектлари бўлса, тугатиш бошқарувчиси қарздор банкрот деб эълон қилинганидан бир ой муддат ичида қолдиқ қийматда уларни давлат ҳокимияти органлари балансига ўтказиши лозим. Бунда ЎзР ВМнинг 2003 йил 18 апрелдаги 188-сонли қарори биринчи бандига мувофиқ, Монополиядан чиқариш, рақобат ва тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш давлат қўмитасининг Ҳайъати (Коллегия)¹ қарори асосида банкротлик таомили қўлланилаётган корхона белгиланган тартибда ўз балансининг жорий ҳолатига қараб қуйидагиларни ўтказадилар:

— турар жойлар, ётоқхоналар, болалар боғчаси ва ижтимоий инфратузилманинг бошқа объектлари — жойлашган жойи бўйича шаҳар ва туман ҳокимиятларининг балансларига;

— умумий фойдаланишдаги ишлаб чиқариш инфратузилма объектлари (электртармоқ хўжалик объектлари, сув таъминоти, транспорт

¹ Рус тилидаги нашрда Корхоналар банкротлиги ва санацияси масалалари бўйича ҳукумат комиссияси ҳавола қилинган — Монополиядан чиқариш, рақобат ва тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш давлат қўмитасининг Ҳайъати (Коллегия) деб тузатилди.

коммуникациялари ва ҳ.к.) — вазифаларига кўра тегишли хўжалик уюшмалари корхоналари балансига. Қарорнинг ушбу бандига мувофиқ баланسدан балансга берилаётган умумий фойдаланиладиган ижтимоий ва ишлаб чиқариш инфратузилмаси объектлари қиймати берувчи томон учун қўшилган қиймат солигини ҳисоблашда ва қабул қилувчи томон учун даромад (фойда) солигини ҳисоблаш чоғида солиқ солиш объекти ҳисобланмайди. Кўрсатилган мулкларни ўтказишнинг (беғоналаштиришнинг) бу мулкларнинг қолдиқ қийматга эга бўлиши боис, қолдиқ қиймат ҳисоботини юритиш ва тугатиш массасини аниқ шакллантирилиши учун тугатиш режасида акс этирилиши зарур. Бироқ, бунинг учун кредиторлар йиғилишининг розилиги керак эмас, чунки бу қонун ва қонун ости ҳужжатларида белгиланган.

131-модда. Қарздорнинг мол-мулкани баҳолаш

Тугатишга доир иш юритиш жараёнида тугатиш бошқарувчиси қарздорнинг мол-мулкани инвентаризация қилади ва қийматини белгилайди. Тугатиш бошқарувчиси мазкур фаолиятни амалга ошириш учун баҳоловчилар ва бошқа мутахассисларни, уларнинг хизматлари учун ҳақни, агар кредиторлар йиғилиши ёки кредиторлар қўмитаси томонидан ҳақ тўлашнинг бошқа манбаи белгиланган бўлмаса, қарздорнинг мол-мулки ҳисобидан тўлаган ҳолда, жалб этишга ҳақли. Устав фондида давлат улуши бўлган корхона мол-мулки баҳоланаётганда баҳоловчилар жалб этилиши шарт. Қарздорнинг кредиторлари йиғилиши ёки кредиторлар қўмитаси кўрсатилган хизматлар ҳақини тўлаш мажбурияти юкланадиган, қилган харажатлари кейинчалик қарздорнинг мол-мулки ҳисобидан навбатдан ташқари қопланадиган шахсни, агар унинг ўзи рози бўлса, тайинлашга ҳақли.

Агар тугатишга доир иш юритиш жараёнида ҳақ тўлаш кўчмас мол-мулк билан амалга оширилаётган бўлса, мазкур мол-мулк, агар кредиторлар йиғилиши ёки кредиторлар қўмитаси томонидан бошқача қоида белгиланган бўлмаса, сотишдан олдин баҳоловчини жалб этган ҳолда баҳоланади.

Қарздорнинг гаров нарсаси бўлган мол-мулкани баҳолаш баҳоловчи томонидан мажбурий тартибда ўтказилади.

Шарҳланаётган модда қарздор-банкротнинг мол-мулкани баҳолаш билан боғлиқ бўлган масалаларни тартибга солади. Тугатиш бошқарувчисининг инвентаризация ва қарздорнинг мулкани баҳолаш билан боғлиқ бўлган мажбуриятларининг бажарилиши билан боғлиқ масалаларга аниқлик киритади. (Қонуннинг 128-моддаси) шунингдек, баҳоловчини мажбурий жалб қилиш ҳолларини белгилайди. Бунда Қонуннинг 110-моддаси учинчи ва саккизинчи қисми ва 135-моддаси еттинчи қисмига мувофиқ, савдога чиқариш даст-

лабки баҳоларини белгилаш учун баҳолаш лицензияга эга бўлган баҳоловчи томонидан амалга оширилади. Мазкур ҳолларда баҳоловчи баҳолашни амалга оширувчи шахсларнинг ноқонуний ҳаракатларининг олдини олиш мақсадида жалб этилади, чунки қарздор-корхонада турли хил харажатларни тўлаш учун маблағлар бўлмай, корхона мулки билан ҳисоб-китоб қилишга тўғри келади.

1. Қарздорнинг барча мулки инвентаризация килиниши ва баҳоланиши лозим. Одатда, мол-мулкни баҳолаш, кредиторлар йиғилиши ёки кредиторлар қўмитаси томонидан бошқа тўлов манбаи белгиланмаган бўлмаса, хизмат ҳақини қарздор мулки ҳисобидан тўлаган ҳолда, тугатиш бошқарувчиси шартнома тузган баҳоловчи томонидан амалга оширилади («Таркибий ўзгартириладиган корхоналарнинг, шунингдек, банкротлик тартиботи қўлланилган корхоналарнинг мол-мулкни баҳолаш ва сотиш тартиби тўғрисида Низом»нинг 6-банди (Ўз.Р. ВМнинг 18.04.2003 йилдаги 188-сонли қарори билан тасдиқланган). Ундан ташқари, қонун кредиторлар йиғилишига ёки кредиторлар қўмитасига қўрсатилган хизматлар тўловини амалга ошириш мажбурияти юкланадиган, қилган харажатлари кейинчалик қарздорнинг мулки ҳисобидан навбатдан ташқари қопланадиган шахсни, унинг розилиги билан, тайинлаш ҳуқуқини беради.

Бундан ташқари, биринчи қисмда устав фондида давлатнинг улуши бўлган корхонада давлат улушини назорат қилиш мақсадида баҳоловчи жалб қилиш ва баҳолаш ўтказиш мажбурияти тўғрисида норма мавжуд. (188-сон Низомнинг 6-банди).

2. Кўриб чиқиладиган модданинг иккинчи қисми нормаси баҳоловчи томондан баҳолаш мажбурий амалга ошириладиган ҳолатларни белгилайди: агар кредиторлар йиғилиши ёки кредиторлар қўмитаси томонидан бошқа қоида қўзда тутилмаган бўлса, тугатиш жараёнида тўлов кўчмас мулк орқали амалга оширилса, сотишдан олдин бу мулк баҳоловчи томондан баҳоланиши лозим.

Бу мулкнинг асоссиз баҳода сотилишини ва кредиторлар манфаатларининг бузилишини олдини олиш мақсадида амалга оширилади.

3. Мазкур модданинг учинчи қисми агар қарздорнинг мулки гаров нарсаси ҳисобланса, баҳоловчи томондан баҳолашни амалга ошириш мажбуриятини назарда тутати. Мазкур норма гаровга олувчининг ва бошқа кредиторларнинг манфаатларини ҳимоя қилишга ва гаров нарсасини асоссиз баҳоланишини олдини олишга қаратилган.

132-модда. Тугатишга доир иш юритиш жараёнида қарздорнинг ҳисобварақлари

Тугатиш бошқарувчиси тугатишга доир иш юритиш жараёнида қарздорнинг сўмда иш юритадиган ягона ва валютада иш юритадиган ягона ҳисобварақларидан (бундан буён матнда қарздорнинг ягона ҳисоб-

варақлари деб юритилади) фойдаланиши шарт. Қарздорнинг банкдаги тугатишга доир иш юритиш бошланаётган пайтда маълум бўлган, шунингдек тугатишга доир иш юритиш жараёнида аниқланган бошқа ҳисобварақлари аниқланиши биланоқ тугатиш бошқарувчиси томонидан ёпилиши лозим. Қарздорнинг ана шу ҳисобварақлардаги пул маблағлари қолдиги қарздорнинг ягона ҳисобварақларига ўтказилиши лозим.

Тугатишга доир иш юритиш жараёнида келиб тушган пул маблағлари ҳам қарздорнинг ягона ҳисобварақларига ўтказилади.

Қарздорнинг ягона ҳисобварақларидан кредиторларга тўловлар ушбу Қонуннинг 133, 134 ва 169-моддаларида назарда тутилган тартибда амалга оширилади ҳамда қуйидагилар тўланади:

тугатиш бошқарувчисига ҳақ тўлаш билан боғлиқ харажатлар;
қарздорнинг коммунал хизматлар ва фойдаланиш харажатларига оид жорий тўловлари;

банкротлик таомиллари жараёнида юзага келган маълумотларни эълон қилиш, шунингдек қарздорнинг кредиторларини хабардор қилиш билан боғлиқ харажатлар;

тугатишга доир иш юритишни амалга ошириш билан боғлиқ бошқа харажатлар.

Тугатиш бошқарувчиси қарздорнинг пул маблағларидан фойдаланганлик тўғрисидаги ҳисоботни кредиторлар йиғилишига ёки кредиторлар кўмитасига уларнинг талабига биноан тақдим этади.

Шарҳланаётган модда тугатиш бошқарувчи барча пул маблағларини бир жойга тўплаш мақсадида қарздорнинг ягона сўм ва валютада иш юритадиган ҳисоб-варақларидан фойдаланиши тартибини белгилайди (қарздорнинг ягона ҳисоб-варақлари).

1. Тугатиш бошқарувчиси янги ягона ҳисобварақ очиши ёки мавжудларининг биттасидан фойдаланиши мумкин. Корхонанинг бошқа ҳисоб-варақлари ёпилиши лозим. Шу муносабат билан тугатиш бошқарувчиси қарздорнинг барча ҳисоб-варақларини аниқлаши ва уларни ёпиши лозим (қарздорнинг ягона ҳисоб-варағидан ташқари). Бинобарин, шарҳланаётган модданинг биринчи қисми банкрот деб топилган қарздорнинг банк хизмати шартномасини тузиш ва бажарилишига чекловларни белгилайди. Амалиётда суд бошқарувчиси, одатда, барча ҳисоб-варақларни ёпади ва янги ягона ҳисобварақ (сўм ва валюта) очади, бу кўриб чиқиладиган қисмда ҳам назарда тутилган.

Қарздорнинг қолган ҳисоб-варақларидаги барча пул маблағлар қарздорнинг ягона ҳисоб-варағига ўтказилиши лозим.

2. Шарҳланаётган модданинг иккинчи қисми тугатишга доир иш юритиш жараёнидаги маблағлар қарздорнинг ягона ҳисоб-варағига ўтказилишини белгилайди. Бу шарҳланаётган модданинг биринчи қисмига кўра тугатишга доир иш юритишда тугатиш бошқарувчиси

қарздорнинг ягона ҳисоб-варақдан фойдаланиши лозимлиги билан боғлиқдир.

3. Қарздорнинг ягона ҳисоб-варақлари тугатишга доир иш юритиш жараёнида келиб тушадиган пул маблағларининг йиғиш, шунингдек кредиторларга 133, 134, ва 169-моддаларида назарда тутилган тартибда тўловларнинг амалга оширилиши учун хизмат қилади. Шунингдек, ягона ҳисоб-варақлардан қуйидаги тўловлар амалга оширилади: тугатиш бошқарувчисига ҳақ тўлаш билан боғлиқ бўлган харажатлар; қарздорнинг жорий коммунал ва фойдаланиш тўловлари; банкротлик таомили жараёнида хабарлар эълон қилиниши билан боғлиқ бўлган тўловлар; тугатишга доир иш юритиш билан боғлиқ бўлган бошқа харажатлар.

4. Тугатиш бошқарувчисининг мажбуриятларидан бири кредиторлар (йиғилиши, қўмитаси) олдидаги пул кирими ва чиқими бўйича ҳисобот ҳисобланади. Тугатиш бошқарувчисининг пул маблағлар ҳаракати бўйича ҳисоботи кредиторлар йиғилишининг (қўмитасининг) талаби бўйича ҳар қандай пайтда тақдим этилиши лозим.

133-модда. Кредиторларнинг гаров билан таъминланган талабларини қондириш

Кредиторларнинг гаров билан таъминланган талабларини қондириш қарздорнинг гаровга қўйилган мол-мулки (гаров нарса) сотилганидан кейин тушган маблағлар ҳисобидан амалга оширилади. Бу маблағлар қолдиғи кредиторларнинг талабларини ушбу Қонуннинг 134-моддасида белгиланган навбат тартибида қондиришга мўлжалланади.

Агар гаровга қўйилган мол-мулкни (гаров нарса) сотишдан тушган сумма кредиторларнинг гаров билан таъминланган талабларини тўла қондириш учун етарли бўлмаса, унда талабларнинг қолган қисми ушбу Қонуннинг 134-моддасида белгиланган навбат тартибида қондирилиши керак.

Агар қарздорнинг бутун мол-мулки гаров нарса бўлса ва гаровга қўйилган мол-мулкни (гаров нарса) сотишдан тушган сумма кредиторларнинг гаров билан таъминланган талаблари суммасидан кам ёки унга тенг бўлиб қолса, кредиторларнинг гаров билан таъминланган талабларини қаноатлантириш ушбу Қонун 134-моддасининг назарда тутилган харажатлар қопланганидан ва талаблар қондирилганидан кейин ҳамда иш ҳақи тўлаш учун пул маблағлари берилишини назарда тутувчи тўлов ҳужжатлари бўйича талаблар қондирилганидан кейин амалга оширилади.

Шарҳланаётган модда гаров билан таъминланган кредиторларнинг талабини қондириш тартибини белгилайди. Аввал таъкидланганидек, (130-модда), гаров нарса ҳисобланмиш мол-мулк тугатиш массасига кирмайди. Мазкур мол-мулкни инвентаризация қилиш,

баҳолаш ва сотиш тугатишга доир иш юритиш жараёнида алоҳида амалга оширилади.

1. Гаров нарчасини сотишдан олинган маблағ тугатиш массасига киритилмайди ва биринчи навбатда гаров орқали таъминланган талабларни қондиришга қаратилади. Гаровга қўйилган мулк гаровнинг нархидан қимматроқ сотилса, сотиш баҳоси ва гаров баҳоси ўртасидаги фарқ тугатиш массасига қўшилади ва Қонуннинг 134-моддаси томонидан белгиланган тартибга мувофиқ кредиторлар ўртасида тақсимланади.

2. Кўриб чиқиладиган модданинг иккинчи қисмида талаблари гаров билан таъминланган кредиторлар билан сотиш баҳоси гаров суммасидан кам бўлган ҳолларда, ҳисоб-китоб қилиш тартиби белгиланади. Мазкур ҳолларда тугатиш бошқарувчиси талабнинг қолган қисмини Қонуннинг 134-моддаси тўртинчи қисми нормасига мувофиқ тугатиш массаси ҳисобидан қоплайди, гаров эса бекор қилинган деб ҳисобланади («Гаров тўғрисида»ги Қонуннинг 32-моддаси).

Шуни назарда тутиш жоизки, банкротлик тўғрисидаги ишни қўзғатишда гаровга олувчининг ўзи гаровга қўйилган мулкдан ундириш мумкин бўлмайди. Шунинг учун банкротлик тўғрисидаги ишда «Гаров тўғрисида»ги Қонуннинг 27, 28-моддалари нормалари қўлланилмайди. Гаров нарчасининг сотилиши фақатгина қонунда ўрнатилган тартибда суд бошқарувчиси томонидан амалга оширилади. Гаров институти банкротлик тўғрисидаги ишда алоҳида мақом ва афзаликка эгалигини ва фуқаролик-ҳуқуқий маънода оддий гаровдан фарқ қилишини таъкидлаб ўтиш лозим. Ундан ташқари, банкротлик тўғрисидаги ишда Ўзбекистон Республикаси «Суд ҳужжатлари ва бошқа органлар ҳужжатларини ижро этиш тўғрисида»ги Қонуннинг 79, 80-моддаларида назарда тутилган қондириш кетма-кетлиги қўлланилмайди. Шундай қилиб, хулоса ўрнида шуни айтиш мумкинки, гаровга олувчи банкротлик тўғрисидаги ишда ўз талабларини қаноатлантиришда бошқа кредиторларга нисбатан имтиёзга эгалигини ҳисобга олган ҳолда, банкротлик тўғрисидаги ишлар бўйича гаров институти «Гаров тўғрисида»ги ва «Суд ҳужжатлари ва бошқа органлар ҳужжатларини ижро этиш тўғрисида»ги Қонунларидагидан фарқли ўлароқ, махсус мақомга эга.

Ўзбекистон Республикасининг «Гаров тўғрисида»ги Қонунига мувофиқ, гаров билан таъминланган кредитор пул талабларининг ўрнига гаров нарчасининг ўзини талаб қилиши мумкин (Гаров тўғрисидаги Қонуннинг 29-моддаси). Кредиторлар йиғилиши рухсати билан тугатиш бошқарувчиси бунга йўл қўйиши мумкин. Бироқ Қонуннинг 131-моддаси учинчи қисми нормасига мувофиқ, шундай савол туғилади: гаровдаги мулкни баҳолашнинг суммаси гаров тўғрисидаги шартномада кўрсатилган суммадан юқори бўлса, бу муаммо-

ни, афсуски, қонунчилик тартибга солмайди. Агар баҳолаш суммаси гаровга қўйилган нарсанинг бахосидан юқори бўлса, у ҳолда ушбу нарсани сотиш лозим. Чунки нафақат талаблари гаров билан таъминланган кредиторлар, балки колган кредиторлар ҳам ўз талабларини қондиришлари мумкин.

3. Мазкур модданинг учинчи қисми янги бўлиб, у 2005 йил 20 декабрдаги ЎРҚ 15-сонли Ўзбекистон Республикаси Қонуни билан кучга кирган. Мазкур норма фақатгина қарздор-корхонанинг барча мулки гаров нарсаси бўлган ҳолларда қўлланилади. Бунда агар гаров нарсасини сотишдан тушган пул гаров билан таъминланган талабларни қондиришга етарли бўлмаса, ёхуд кредиторларнинг талаб суммасига тенг бўлса, унда бундай кредиторларнинг талабини қондириш фақат навбатдан ташқари харажатлар ва иш ҳақи бўйича қарзлар қоплангандан кейингина амалга оширилиши мумкин.

Қарздорнинг барча мулки гаров нарсаси бўлган ҳолларда ва уни сотишдан олинган сумма гаров билан таъминланган талаблар суммасига тенг бўлса, ёки ундан кам бўлса, кўриб чиқиладиган модданинг биринчи қисмини ҳисобга олган ҳолда, маблағ энг аввало мазкур гаров билан таъминланган талабларга қаратилади, 134-модда биринчи қисмида назарда тутилган талаблар ва иш ҳақини тўлаш тўғрисидаги талаблар қондирилмайди ва кредиторларнинг ушбу талаблари бўйича манфаатлари ҳимоя қилинмайди. Қарздорнинг ходимларининг ижтимоий манфаатларини ҳимоя қилиш мақсадида шарҳланаётган модда гаров нарсаси қарздорнинг барча мол-мулки бўлган ҳолда ва гаровга қўйилган мол-мулкни сотишдан келиб тушган сумма кам ёки кредиторлар талаби суммасига тенг бўлса, унда гаров орқали таъминланган талабларни қондиришдан олдин олинган маблағ 134-модда биринчи қисмида назарда тутилган талаблар ва иш ҳақини тўлаш бўйича талабларни қондиришга қаратилади.

134-модда. Кредиторларнинг талабларини қондириш навбати

Суд харажатларини, суд бошқарувчиларига ҳақ тўлаш билан боғлиқ харажатларни, коммунал хизматлар ва фойдаланиш харажатларига оид жорий тўловларни, қарздорнинг мол-мулкни суғурта қилиш харажатларини қоплаш, шунингдек қарздорнинг банкротлик тўғрисидаги иш қўзғатилганидан кейин юзага келган мажбуриятларига доир талабларни ҳамда қарздор қайси фуқаронинг ҳаёти ёки соғлиғига зарар етказилганлиги учун қонун ҳужжатларига мувофиқ жавобгар бўлса, ана шу фуқаронинг талабларини қондириш навбатдан ташқари тарзда амалга оширилади.

Мажбурий тўловларни ҳамда иш ҳақи тўлаш учун пул маблағлари берилишини назарда тутувчи тўлов (ижро) ҳужжатлари бўйича, алиментларни ундириш тўғрисидаги талабларни қондириш учун ҳисоб-

варақдан пул маблағларини ўтказишни ёки беришни назарда тутувчи ижро ҳужжатлари бўйича, муаллифлик шартномалари юзасидан ҳақ тўлаш бўйича, қарздорнинг меҳнатга оид муносабатлар ва уларга тенглаштирилган ҳуқуқий муносабатлардан келиб чиқувчи мажбурий тўловлар ҳамда талаблар бўйича мажбуриятлари бир хил — тенг даражада бажарилишини таъминлайдиган, шунингдек жиноят ёки маъмурий ҳуқуқбузарлик оқибатида фуқароларнинг мол-мулкига етказилган зарарнинг ўрнини қоплашга доир талаблари биринчи навбатда қондирилади.

Мажбурий суғурта бўйича талаблар, шунингдек банкларнинг кредитлари ва банк кредитлари суғуртаси бўйича талаблар иккинчи навбатда қондирилади.

Кредиторларнинг гаров билан таъминланган талаблари учинчи навбатда қондирилади.

Кредиторларнинг гаров билан таъминланмаган талаблари тўртинчи навбатда қондирилади.

Акциялар эгаларининг талаблари бешинчи навбатда қондирилади.

Қолган барча талаблар олтинчи навбатда қондирилади.

Ҳар қайси навбат бўйича талаблар олдинги навбат талаблари тўла қаноатлантирилганидан кейин қондирилади.

Ундириб олинаётган сумма бир навбатнинг барча талабларини тўла қондиришга етарли бўлмаса, бу талаблар ҳар бир ундирувчи олиши лозим бўлган суммага мутаносиб равишда қондирилади.

Охириги тўлов тўланганлиги тўғрисида расмий нашрда махсус хабар эълон қилинади.

Мол-мулк қийматининг кредиторлар талаблари қондирилганидан ва банкротлик тўғрисидаги иш юритиш харажатлари тўланганидан кейин қолган қолдиғини, шунингдек тугатиш жараёнида сотилмай қолган мол-мулкни тугатилаётган қарздорнинг муассислари (иштирокчилари) ёки тугатилаётган қарздор мол-мулкнинг эгаси олади.

Мол-мулк етмаганлиги учун қондирилмаган қарз мажбуриятлари қаноатлантирилган мажбуриятлар деб ҳисобланади.

Шарҳланаётган модда кредиторларнинг талабларини қондиришни (гаров билан таъминланган кредиторлар талабидан ташқари), шунингдек тугатишга доир иш юритиш харажатларини қоплаш тартибини тартибга солади. Бундай ҳолда, ФК 56-моддаси нормаси қўлланилмайди, чунки қонун бошқа навбатни белгилайди.

Модданинг энг муҳим жиҳатларини таъкидлаймиз:

— Ҳар қандай навбат бўйича талаблар олдинги навбат талаблари тўла қондирилгандан кейингина қондирилади. Шундай қилиб, ушбу модда нормаси навбатдан ташқари ёки қонунда белгиланган навбатни бузган ҳолда кредиторларнинг талабларини қондиришни тақиқ-лайди.

— Ундириб олинаётган сумма бир навбатнинг барча талабларини қондириш учун етарли бўлмаса, бу талаблар ҳар бир ундирувчи олиши лозим бўлган суммага мутаносиб равишда қондирилади.

— Мол-мулк етмаганлиги учун қондирилмаган талаблар қаноатлантирилган ҳисобланади.

Қонуннинг мазкур талабларининг бажарилиши тугатишга доир иш юритишнинг тушунчасини белгилашда 3-модданинг ўн тўртинчи хатбошисида кўрсатилган кредиторлар талабларини қондирилиши мутаносиблиги принципини бажарилишини англатади.

1. Модданинг биринчи қисми навбатдан ташқари тўловларга қуйидагиларни киритади: суд харажатлари, суд бошқарувчисига ҳақ тўлаш билан боғлиқ харажатлар, коммунал хизматлар ва фойдаланиш харажатларига оид жорий тўловлар, қарздорнинг мол-мулкни суғурта қилиш харажатлари, шунингдек, қарздорнинг банкротлик тўғрисидаги иш қўзғатилганидан кейин юзага келган мажбуриятларига доир (жорий тўловларга кирадиган) талаблар қопланади. Банкротликка оид иш қўзғатилганидан кейин корхонани банкрот деб эълон қилингунга қадар келиб чиққан ва тугатишга доир иш юритишни бошлаш ҳақидаги эълонда талабларни тақдим қилиш учун белгиланган муддат (икки ойдан кам бўлмаган муддат) ўтгандан кейин тақдим этилган кредиторлар талаблари ҳамда тугатиш таомили бошлангандан кейин келиб чиққан мажбурий тўловлар бўйича талабларни ҳам алоҳида таъкидлаб ўтиш зарур бўлиб, Қонуннинг 138-моддаси учинчи қисмига кўра, улар олтинчи навбатда қаноатлантирилади.

Шунингдек, ҳаёт ёки соғлиққа зиён етказишдан келиб чиққан талаблар ҳам навбатдан ташқари амалга оширилади.

Қарздор ҳаёти ёки соғлигига зарар етказгани учун жавобгар бўлган фуқароларнинг талаблари ҳисоб-китоби ходимларга уларнинг меҳнат вазифаларини бажариш билан боғлиқ ҳолда жароҳатланиши, касб касалликларига чалиниши ёки саломатликнинг бошқа хил шикастланиши туфайли етказилган зарарни тўлаш тўғрисидаги ЎЗР ВМнинг 2005 йил 11 февралдаги 60-сонли қарори билан тасдиқланган Қоидаларга мувофиқ амалга оширилади. Ҳаёти ёки соғлигига етказилган зарарни қоплашда тугатиш бошқарувчиси ЎЗР ФК 105-моддасига мувофиқ, жабрланувчига тўлаш мақсадида қонунчиликда белгиланган қоидаларга мувофиқ, пул маблағларининг капиталлаштиришни амалга оширади. Капиталлаштиришга йўналтирилган пул маблағининг суммасини ҳисоблаш белгиланган қоидаларга мувофиқ, қарздорнинг ушбу мақсадлар учун етарли маблағи бўлган ҳолларда амалга оширилади. Суд бошқарувчиси зарур маблағни ҳаётига ёки соғлигига зарар етказишда қарздор жавобгар бўлган шахсларга ойлик тўловлар учун ваколатли органнинг махсус ҳисоб-варағига ўтказди. Қарздорнинг мол-мулки етишмаганлиги учун капиталлаш-

тириш мумкин бўлмаган ҳолларда, зарарни қоплаш учун пул маблағларини тўлаш давлат ҳисобидан амалга оширилади (ЎЗР ФК 1015-моддаси тўртинчи қисми).

Маънавий зарарни ундириш тўғрисидаги талаблар, мазкур моддада кўрсатилмаган бўлса-да, навбатдан ташқари қаноатлантирилади (ЎЗР ФК 1021, 1022-моддалари).

2. Модданинг иккинчи қисми биринчи навбатдаги талабларни қондириш тартибини белгилайди. Мазкур талабларга қуйидагилар киради: мажбурий тўловларни ҳамда иш ҳақи учун пул маблағлари берилишини назарда тутувчи тўлов (ижро) ҳужжатлари бўйича (бухгалтерлик ҳужжатлари, шунингдек, тўлов ҳужжатларини тасдиқлашда ижро варақаси бор ёки йўқлигидан қатъи назар), алиментларни ундириш тўғрисидаги талабларни қондириш учун ҳисоб-варақдан пул ўтказиш ёки тўлаш бўйича ижро ҳужжатлари (Оила кодексининг 137-моддаси), муаллифлик шартномалари юзасидан ҳақ тўлаш бўйича, қарздорнинг меҳнатга оид муносабатлари ва уларга тенглаштирилган ҳуқуқий муносабатлардан келиб чиқувчи мажбурий тўловлар ҳамда талаблар бўйича мажбуриятлари бир хил тенг даражада бажарилишини таъминлайдиган, шунингдек жиноят ёки маъмурий ҳуқуқбузарлик оқибатида фуқароларнинг мол-мулкига етказилган зарарнинг ўрнини қоплашга доир талаблари биринчи навбатда қондирилади. Ўзбекистон Республикасида иш ҳақини тўлаш тўлов ведомостларига кўра амалга оширилиши муносабати билан мазкур ҳисоб ҳужжатлари шарҳланаётган модданинг иккинчи қисмида назарда тутилган пул маблағларини тўлаш бўйича тўлов ҳужжатларига киради.

3. Мазкур модданинг учинчи қисми иккинчи навбатдаги талабларни қондириш тартибини белгилайди. Бу талаблар: мажбурий сугурта бўйича талаблар (ЎЗР ФКнинг 922-моддаси), шунингдек банкларнинг кредитлари (ЎЗР ФКнинг 744-моддаси) ва банк кредитлари сугуртаси бўйича талаблар ҳисобланади.

4. Модданинг тўртинчи қисми учинчи навбатдаги талабларнинг қаноатлантирилиши тартибини белгилайди. Буларга кредиторларнинг гаров билан таъминланган талаблари киради. Бунда шуни назарда тутиш лозимки, кредиторларнинг талаблари, шунингдек, гаров билан таъминланган талаблари қондирилса-да, бироқ гаров мулкани сотишдан олинган пул бундай кредиторлар талабларини қондиришга етарли бўлмаслиги мумкин. Шунинг учун бу моҳиятан талаб гаров билан таъминланмагандек туюлади. Бу ҳолда, 133-модда талабларини ҳисобга олган ҳолда, яъни гаровга қўйилган мол-мулкни сотишдан тушган сумма етарли бўлмаса, унда талабларнинг қолган қисми зарур навбатда тугатиш массасини сотишдан тушган маблағлар ҳисобидан амалга оширилади. Бу ерда бир муаммо келиб чиқади. Кўрилатган модданинг 8-қисмига кўра, ҳар қайси навбат бўйича талаблар

олдинги навбат талаблари тўла қаноатлантирилганидан кейин қондирилади. Гаровдан ҳоли бўлган мол-мулк сотилганда, бироқ гаровга берилган нарса сотилмаганда кредиторларнинг фақат биринчи ва иккинчи навбатдаги талаблари қондирилиши мумкин. Яъни тугатиш бошқарувчиси гаровда турган нарса қанчага сотилиши мумкинлигини, шунга боғлиқ ҳолда, учинчи навбатнинг ишлаши ёки ишламаслигини билмайди. Амалиётда асосан олдин барча мол-мулк сотилиб, тугатиш массаси шакллантирилади, кейингина кредиторлар билан ҳисоб-китоб бошланади.

5. Мазкур модданинг бешинчи қисми тўртинчи навбат талабларини акс эттиради: бу кредиторларнинг гаров билан таъминланмаган талабларидир.

6. Олтинчи қисм бешинчи навбатдаги талабларни қондириш тартибини белгилайди. Бундай талабларга акциялар эгаларининг талаблари киради. Ушбу қисм кўрсатмаси фақатгина акциядорлик жамиятларининг акциялар эгалари ҳақида эмас, бу ерда муассислар (иштирокчилар), қарздор-корхона мол-мулки эгаларининг нафақат акциядорлик жамияти шаклида, балки бошқа ташкилий-ҳуқуқий шакллардаги ҳисобланган, лекин ҳали тўланмаган дивидендни олиш тўғрисидаги талаблари назарда тутилади. Уларнинг иштирокидан келиб чиқувчи улушни ажратиш тўғрисидаги (ёки қолган мол-мулкни олиш тўғрисидаги) талаблар эса мазкур талабларга тегишли эмас. Бу талаблар Қонуннинг 103-моддаси тўртинчи қисмидан ташқари ҳолларда кредиторларнинг барча талаблари қондирилганидан кейин қондирилиши мумкин. (Қонуннинг 134-модданинг иккинчи қисми).

7. Модданинг еттинчи қисми олтинчи навбатдаги талабларни қондириш навбатини белгилайди. Бундай талабларга қолган барча талаблар киради. Мазкур қисм 138-модданинг учинчи қисмига мутаносибдир. Бу талабларга тугатишга доир иш юритиш бошланишидан олдин пайдо бўлган, бироқ тугатишга доир иш юритиш бошланганлиги ҳақидаги эълонда кредиторлар талабларини тақдим этиш учун белгиланган муддат ўтганидан кейин тақдим этилган талаблар ҳамда тугатишга доир иш юритиш бошланишидан кейин вужудга келган мажбурий тўловлар бўйича талаблар киради. Қонуннинг 103-моддаси тўртинчи қисмига мувофиқ тўлов тўғрисидаги улушни тўлаш (ажратиш) тўғрисидаги битим ҳақиқий эмас деб топилган ҳолларда, томон (муассис, мулкдор) бундай битим бўйича олтинчи навбатдаги кредитор бўлиб ҳисобланади.

8. Шарҳаланаётган модданинг саккизинчи қисми ҳар қайси навбат бўйича талаблар олдинги навбат талаблари тўла қаноатлантирилгандан кейин қондирилишини белгилайди. Агар мол-мулк етарли бўлмаса, ушбу модда тўққизинчи қисмида белгиланган қоида қўлланилади. Шунга ўхшаш норма Қонуннинг 138-моддаси тўртинчи қисмида ҳам белгиланган.

9. Мазкур модданинг тўққизинчи қисми ундириб олинаётган сумма бир навбатнинг барча талабларини тўла қондиришга етарли бўлмаса, бу талаблар ҳар бир ундирувчи олиши лозим бўлган суммага мутаносиб равишда қондирилишини белгилайди. Истисно ҳоллар сифатида қарздор мол-мулкни тижорат банкига ЎзР ВМнинг 2003 йил 18 апрелдаги 188-сонли қарори бўйича ўтказиш тушунилади. Унда банкнинг Қонуннинг 134-моддаси биринчи қисмида кўрсатилган талабларни тўлиқ ҳамда иш ҳақи бўйича қарздорликни тўлиқ узиши мажбурий шарт бўлиб ҳисобланади.

10. Шарҳланаётган модданинг ўнинчи қисми охириги тўлов тўланганлиги тўғрисида расмий нашрда махсус хабар эълон қилинишини назарда тутати. Банкротлик тўғрисидаги иш бўйича ҳар қандай эълон Қонуннинг 52, 53-моддаларида кўрсатилган талабларга риоя қилинган ҳолда амалга оширилади. Тугатишга доир иш юритиш тамомланганлиги тўғрисида хабар қилиниши зарурати қонунда назарда тutilмаган.

11. Шарҳланаётган модданинг ўн биринчи қисмига мувофиқ, мол-мулкни сотишдан тушган пул маблағларининг кредиторлар талаблари қондирилганидан ва банкротлик тўғрисидаги иш юритиш харажатлари тўланганидан кейин қолган қолдиғини, шунингдек тугатиш жараёнида сотилмай қолган мол-мулкни тугатилаётган қарздорнинг муассислари (иштирокчилари) ёки тугатилаётган қарздор мол-мулкнинг эгаси олади. Бунда тугатилаётган қарздор акциядорлик жамияти бўлса, пул маблағлари ва мол-мулкни тақсимлаш Ўзбекистон Республикасининг «Акциядорлик жамиятлари ва акциядорлар ҳуқуқини ҳимоя қилиш тўғрисида»ги Қонуннинг 103-моддасига биноан амалга оширилади. Мазкур шахслар томонидан қолдирилган мулкка бўлган ҳуқуқ билдирилмаган ҳолларда у давлат ҳокимияти органларига берилиши лозим. (Қонуннинг 143-моддаси биринчи қисми).

12. Мол-мулк етарли бўлмагани учун қондирилмаган кредиторларнинг талаблари Қонуннинг 138-моддаси бешинчи қисмида кўрсатилгани тартибда қопланган ҳисобланади.

135-модда. Қарздорнинг мол-мулкни сотиш

Қарздорнинг мол-мулки инвентаризация қилинганидан ва баҳоланганидан кейин тугатиш бошқарувчиси, ушбу мол-мулкни очиқ кимошди савдосида сотишга киришади.

Қарздорнинг мол-мулкни сотиш тартиби ва муддатлари (жадвали) кредиторлар йиғилиши ёки кредиторлар қўмитаси томонидан маъқулланган бўлиши керак.

Агар тугатиш бошқарувчиси қарздорнинг мол-мулкни сотиш тартиби ва муддатлари тўғрисидаги ўз таклифларини кредиторларга тақ-

дим этган пайдан эътиборан бир ой ичида қарздорнинг мол-мулкни сотиш тартиби ва муддатлари (жадвали) кредиторлар йиғилиши ёки кредиторлар қўмитаси томонидан маъқулланмаган бўлса, кредиторлар йиғилиши ёки кредиторлар қўмитаси ёхуд тугатиш бошқарувчиси юзага келган келишмовчиликларни ҳал қилиш тўғрисидаги ариза билан хўжалик судига муурожаат этишга ҳақли. Мазкур келишмовчиликларни кўриб чиқиш якунларига қараб хўжалик суди ё мол-мулкни сотиш тартиби ва муддатларини (жадвалини) тасдиқлайди ёки тугатиш бошқарувчисини вазифасини бажаришдан озод қилади.

Тугатишга доир иш юритиш жараёнида мол-мулкни сотиш муддатларига (жадвалига) ўзгартишлар киритишни талаб этувчи ҳолатлар юзага келса, тугатиш бошқарувчиси мазкур ҳолатлар юзага келган пайдан эътиборан бир ойлик муҳлат ичида муддатларни (жадвални) ўзгартириш юзасидан тегишли таклифларни ишлаб чиқиши ва кредиторлар йиғилишига ёки кредиторлар қўмитасига тақдим этиши шарт.

Қарздорнинг муомала қобилияти чекланган мол-мулки фақат ёпиқ кимошди савдосида сотилиши мумкин. Ёпиқ кимошди савдосида қонунга мувофиқ мазкур мол-мулкка мулк ҳуқуқи ёки бошқа ашёвий ҳуқуқ асосида эга бўла оладиган шахслар иштирок этадилар.

Тугатиш бошқарувчиси кимошди савдосининг ташкилотчиси сифатида иш кўриши ёки кимошди савдосини ўтказишни ихтисослаштирилган ташкилотга шартнома асосида топшириши мумкин. Кимошди савдосини ўтказувчи ихтисослаштирилган ташкилот қарздорга ва тугатиш бошқарувчисига нисбатан манфаатдор шахс бўлиши мумкин эмас.

Қарздорнинг корхонасини (бизнесини) ёки мол-мулкнинг бир қисмини сотиш ушбу Қонуннинг 110 ва 111-моддаларида назарда тутилган тартибда амалга оширилади.

Шарҳланаётган модда тугатишга доир иш юритиш жараёнида қарздорнинг мулкни сотилишини тартибга солади. Модда мол-мулкни сотишни ташкил қилиш ва ўтказиш бўйича тугатиш бошқарувчисининг муайян ҳаракатлари тартибини кўзда тутади.

1. Модданинг биринчи қисми нормасига мувофиқ, қарздорнинг мол-мулки инвентаризация қилинганидан ва баҳоланганидан кейин тугатиш бошқарувчиси ушбу мол-мулкни очиқ кимошди савдосида сотишга киришади (131-модданинг шарҳига қаранг). Моддада ҳам кўрсатилганидек, қарздор мол-мулки қонунга кўра очиқ кимошди савдосида сотилади.

Кимошди савдосини ўтказишдан истисно сифатида Қонуннинг 135-моддаси бешинчи қисмида кўрсатилган ёпиқ кимошди савдосини ўтказиш қоидаларини айтиш мумкин. Ундан ташқари, мол-мулк Қонуннинг 130-моддасининг учинчи қисмига биноан маҳаллий дав-

лат ҳокимияти органлари балансига топширилса, кимовди савдоси умуман ўтказилмайди.

Мол-мулк сотишнинг ўрнатилган тартибидан истисно ҳолат сифатида, айрим банклар талабларини қондириш ҳисобланади. ЎЗР ВМ томонидан 2003 йил 18 апрелдаги 188-сонли қарори қабул қилинган. Унинг тўртинчи бандига мувофиқ, агар тижорат банки кредитор қарз бўйича умумий сумманинг 70 ва ундан кўп фоизи талабига эга ҳисобланган тақдирда, ушбу кредитор гаров нарсаси ҳисобланган мол-мулкдан ташқари, қарздор корхонаси (мол-мулки)ни ўз мулкига ўтказиш тўғрисида судга ариза билан мурожаат қилишга ҳақли. Бунда, қарздор-корхонани банк мулкига ўтказиш банкнинг корхонанинг навбатдан ташқари харажатларини қоплаш (Қонуннинг 134-моддаси биринчи қисми) ва корхона ходимларининг иш ҳақини тўлаши шарти билан амалга оширилади. Бу қоида Ўзбекистон Республикаси Олий ҳўжалик суди Пленумининг 142-сонли қарори 38-бандида ҳам берилган. Бунда Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2005 йил 15 апрелдаги ПП-56-сонли қарорига мувофиқ, тижорат банклари томонидан бу усул билан орттирилган мулкка унинг янги мулкдори томонидан сотилгунга қадар ер ва мулк солиғи солинмайди.

2. Модданинг иккинчи қисмида қарздорнинг мол-мулки инвентаризация ва баҳолаш ўтказилгандан сўнг тугатиш бошқарувчиси мулкни сотиш (жадвали) тартиби ва муддати бўйича ўзининг таклифини тақдим этиши шартлиги белгиланади. Ушбу таклиф келгусида тугатиш режасига киритилади (агар тугатиш режаси мулкни сотиш жадвалини ва тартибини ишлаб чиқиш билан бир пайтда тузилмаган бўлса). Кредиторлар йиғилиши (қўмитаси)да қарздор мулкни сотиш тартиби ва муддати (жадвали) маъқулланган бўлиши керак. Афсуски, Қонун кредиторлар йиғилишига (қўмитасига) тугатиш бошқарувчисининг мол-мулкни сотиш бўйича таклифларини тайёрлаш ва юборишнинг муайян муддатини белгилаб бермайди. Бизнинг фикримизча, амалиётдан келиб чиққан ҳолда, ушбу муддат мол-мулкни инвентаризацияси ва баҳолаш ўтказилганидан сўнг икки ҳафтадан ошмаслиги лозим.

Тугатиш бошқарувчиси томонидан тугатиш режасида назарда тутилмаган у ёки бу битимни тузилганда қарздорнинг мулкни тасарруф қилиш масаласи шарҳланаётган модданинг иккинчи қисми билан тартибга солинади.

Тугатиш режасида бир неча бандлар (Қонуннинг 129-моддаси), шу жумладан, мол-мулкни сотиш тўғрисидаги банд ҳам мавжуд экан, унда дастлаб айнан жадвал ва тартибга тегишли масалани ҳал қилиш, кейин кредиторлар маъқуллаган тугатиш режасига киритиш лозим. Буни кредиторлар йиғилишининг бошланишида кўриб чиқиш мумкин, тугатиш режасини тасдиқлаш масаласини эса йиғилиш сўнгида (ёки бошқа йиғилиш ўтказиш орқали) кўриб чиқиш мумкин.

© ЎЗР Олий ҳўжалик суди, 2007/© Япония халқаро ҳамкорлик агентлиги (JICA), 2007

3. Шарҳланаётган модданинг учинчи қисми тугатиш бошқарувчиси ва кредиторлар орасида тугатишга доир иш юритиш жараёнида қарздор мол-мулкни сотиш муддатлари ва тартибини белгилашдаги келишмовчиликларни ҳал қилиш тартибини белгилайди. Кўрсатилган тартиб ва муддат режада мавжуд бўлиб, шунинг учун суд томонидан янги режанинг тузилишига эҳтиёж йўқ.

Кредиторларга мол-мулкни сотиш тартиби ва муддати бўйича таклиф киритилгандан кейин бир ой муддат ўтгач, кейин тугатиш бошқарувчиси ва кредиторларда мулкни сотиш бўйича таклифни кўриб чиқиш учун хўжалик судига муурожаат қилиш ҳуқуқи пайдо бўлади. Шундай қилиб, агар кредиторлар йиғилиши ёки кўмитаси тугатиш бошқарувчиси таклиф қилган қарздор мол-мулкни сотиш муддати ва тартибига рози бўлмаса, ёки кредиторлар йиғилиши (кўмитаси) белгиланган муддатда ушбу масала бўйича ҳеч қандай қарорга келмаган бўлса, тугатиш бошқарувчи ёки кредиторлар (кредиторлар мажлиси ёки кўмитаси номидан) юзага келган келишмовчиликларни ҳал қилиш учун хўжалик судига муурожаат қилишлари мумкин. Кредиторнинг ўзи кредиторлар йиғилиши ёки кўмитаси розилигисиз бу ҳаракатни амалга ошира олмайди. Хўжалик суди кўрсатилган келишмовчиликларни кўриб чиқиш якунига кўра мол-мулкни сотиш тартиби ва муддатини тасдиқлайди ёки тугатиш бошқарувчисини ўз вазифасидан озод қилади. Шу билан биргаликда, суд бу келишмовчиликларни қандай муддатда кўриб чиқади деган савол туғилади. Модданинг ўзи буни белгиламайди. Бунда Қонуннинг 59-моддаси нормаларини қўллаш ўринлидир, чунки сўз тугатиш бошқарувчиси ва кредиторлар ўртасидаги келишмовчиликлар тўғрисида боради.

4. Қарздорнинг мол-мулкни сотиш бўйича тугатишга доир иш юритиш тадбирларини олиб борилишида кредиторлар йиғилиши ва кўмитаси томонидан кўрсатилган муддат ва тартибда сотилишига тўсиқ бўлувчи ҳолатлар пайдо бўлиши мумкин. Бундай ҳолларда, модданинг тўртинчи қисмига мувофиқ, тугатиш бошқарувчисида мол-мулкни сотиш муддати ва тартибига ўзгартиришлар киритиш бўйича таклифлар ишлаб чиқиш ва кредиторлар йиғилишига (кўмитасига) унинг вужудга келган пайтидан бошлаб бир ой муддатда тақдим этиш мажбурияти юзага келади.

5. Модданинг бешинчи қисми қарздорнинг муомала қобилияти чекланган мол-мулки сотишдаги бошқа тартибларни белгилайди. Умумий қоидадан фарқли равишда, қарздорнинг мол-мулки очиқ кимошди савдосида сотилган ҳолларда, чекланган муомала қобилияти чекланган мулк ёпиқ кимошди савдосида сотилиши лозим. Мазкур кимошди савдосида қонунга мувофиқ кўрсатилган мол-мулкка мулк ҳуқуқи ёки бошқа ашёвий ҳуқуқларни олиши мумкин бўлган шахслар иштирок этадилар.

6. Қарздорнинг мол-мулкани сотишни ташкилотчиси бўлиб, тугатиш бошқарувчисининг ўзи ёки у сотиш учун жалб қилган махсус ихтисослаштирилган ташкилот бўлиши мумкин. Ихтисослаштирилган ташкилотни жалб қилишда шарҳланаётган қисм қуйидаги шартни қўяди: мазкур ташкилот қарздор ёки тугатиш бошқарувчисига нисбатан манфаатдор бўлмаслиги лозим.

Ихтисослаштирилган ташкилотни жалб қилиш билан боғлиқ бўлган харажатлар қарздорнинг мулки ҳисобидан навбатдан ташқари қопланади.

7. Модданинг еттинчи қисми тугатишга доир иш юритуви жараёнида корхона-бизнеснинг сотилиши 110-моддада ўрнатилган тартибда, мол-мулкнинг бир қисмини сотиш эса Қонуннинг 111-моддаси талабларига мувофиқ амалга оширилишини белгилайди. Банкрот корхонанинг мулкани ЎзР ВМнинг 2003 йил 18 апрелдаги 188-сонли қарорига мувофиқ, тижорат банкига тақдим этиш истисно ҳолат бўлиши мумкин.

136-модда. Тугатишга доир иш юритиш жараёнида қарздорнинг талаб қилиш ҳуқуқларини сотиш

Тугатиш бошқарувчиси қарздорнинг талаб қилиш ҳуқуқларини, агар кредиторлар йиғилиши ёки кредиторлар кўмитаси томонидан қарздорнинг талаб қилиш ҳуқуқларини сотишнинг бошқача тартиби белгиланган бўлмаса, очик кимошди савдосига қўйишга ҳақли.

Қарздорнинг талаб қилиш ҳуқуқларини очик кимошди савдосида сотиш ушбу Қонуннинг 112-моддасида назарда тутилган нормаларга риоя этилган ҳолда амалга оширилади.

Шарҳланаётган модда тугатишга доир иш юритиш жараёнида қарздорнинг талаб қилиш ҳуқуқларини сотиш тартибини белгилайди.

1. Қарздорнинг талаб қилиш ҳуқуқлари — унинг активининг таркибий қисмларидан биридир ва у тугатиш массаси таркибига киради. Шунга кўра, Қонун тугатиш бошқарувчисига агар кредиторлар йиғилиши бошқача тартибни белгиламаган бўлса, қарздорнинг талаб қилиш ҳуқуқларини унинг мол-мулки сингари очик кимошди савдосига қўйиш ҳуқуқини беради.

2. Модданинг иккинчи қисми тугатишга доир иш юритишда қарздорнинг талаб қилиш ҳуқуқларини очик кимошди савдосида сотиш ташқи бошқарувдаги нормаларга риоя этилган ҳолда, яъни Қонуннинг 112-моддаси талабларига биноан амалга оширилишини назарда тутаяди.

Шу билан бирга, қарздорнинг талаб қилиш ҳуқуқларини сотишнинг қонун ҳужжатларида тартибга солинган механизми йўқлиги бундай операцияларни ўтказишни сезиларли даражада қийинлаштиради.

137-модда. Тугатишга доир иш юритиш жараёнида қарздорнинг активлари ўрнини алмаштириш

Тугатишга доир иш юритиш жараёнида кредиторлар йиғилишининг қарори асосида, башарти шундай қарор қабул қилинишини ёқлаб барча кредиторлар овоз берган бўлса, кредиторларнинг талаблари реестрига мувофиқ қарздорнинг активлари ўрни алмаштирилиши мумкин.

Тугатишга доир иш юритиш жараёнида қарздорнинг активларини жойлаштириш учун қарздор мол-мулки эгасининг ёки қарздорнинг тегишли битимлар тузиш тўғрисида қарор қабул қилишга таъсис ҳужжатлари билан ваколат берилган бошқарув органининг розилиги талаб қилинмайди.

Қарздорнинг активлари ўрнини алмаштириш ушбу Қонуннинг 112-моддасида белгиланган тартибда ва шартларда ўтказилади.

Шарҳланаётган модда худди ташқи бошқарувда бўлгани каби (Қонуннинг 115-моддаси шарҳига қаранг) тугатишга доир иш юритишда қарздорнинг активлари ўрнини алмаштиришни амалга ошириш мумкинлигини белгилайди.

Мазкур операциянинг мазмуни шундан иборатки, суд бошқарувчиси қарздорнинг мол-мулки асосида бир ёки бир неча очиқ акциядорлик жамиятлари тузиши мумкин, бунда ушбу мол-мулк қайта тузилган жамиятларнинг устав фондига киритилиб, қарздор ўз мол-мулкининг ўрнига янги тузилган акциядорлик жамиятлари акцияларини қўлга киритади. Янги акциядорлик жамиятининг акциялари, шу жумладан қимматли қоғозлар бозорида ҳам сотилиб, қўлга киритилган пул маблағлари кредитор реестрида ифодасини топган кредиторлар талабларини қоплашга йўналтирилади. Акция эгалари қарздор мол-мулкини олган юридик шахснинг акционерларига айланадилар, лекин қарздордан фарқли равишда бу юридик шахснинг қарзи бўлмайди.

1. Ушбу модданинг биринчи қисмида активларни ўрнини алмаштиришни ўтказиш учун кредиторлар талаблари реестрига киритилган барча кредиторлар овоз беришлари лозим (тегишлича, реестрга киритилмаган кредиторлар овоз бериши мумкин эмас). Овоз бериш натижаларига кўра баённома тузилади. Кредиторлар йиғилиши баённомасини расмийлаштириш Қонуннинг 10-моддаси ўнинчи қисмига мувофиқ, бюллетенларда амалга оширилади, чунки овоз бериш, одатда, бюллетенлар бўйича ўтказилади.

2. Иккинчи қисмда тугатишга доир иш юритишда активларни ўрнини алмаштиришни ўтказишнинг ташқи бошқарувдагидан сезиларли фарқи мавжуд. Агар 115-моддада қарздор мол-мулки баҳоси унинг қарзидан юқори бўлса, активлар ўрнини алмаштириш бўйича чора-тадбирлар ўтказиш учун қарздор мол-мулки эгаси ёки таъсис

хужжатларига биноан тегишли битимларни тузиш тўғрисида қарор қабул қилишга қарздорнинг ваколатли бошқарув органи розилиги талаб қилинади. Аммо тугатишга доир иш юритиш жараёнида активларни ўрнини алмаштириш ўтказилаётган бўлса, шарҳланаётган модданинг иккинчи қисмига асосан бундай розилик талаб қилинмайди.

3. Модданинг учинчи қисмига биноан, тугатишга доир иш юритишда активларни ўрнини алмаштириш ташқи бошқарувда (Қонуннинг 115-моддаси) бўлган тартиб ва шартларда ўтказилади, аммо иккинчи қисмда 115-модда талабларидан сезиларли фарқлар кўрсатилган.

138-модда. Кредиторлар билан ҳисоб-китоблар

Тугатиш бошқарувчиси кредиторлар билан кредиторларнинг талаблари реестрига мувофиқ ҳисоб-китоб қилади.

Пул маблағларини кредиторнинг ҳисобварағига ўтказиш имконияти бўлмаса, унга тегишли сумма қарздор жойлашган ердаги (яшаш жойидаги) нотариус ёки суд депозитига тугатиш бошқарувчиси томонидан ўтказилиб, бу ҳақда кредиторга хабар қилинади. Мазкур сумма нотариус ёки суд депозитига ўтказилган пайтдан эътиборан уч йил ичида кредитор томонидан олинмаса, бу сумма тегишинча нотариус ёки суд томонидан давлат бюджетига ўтказилади.

Тугатишга доир иш юритишни бошлашнинг эълон қилинган маълумотда белгиланган кредиторлар талабларини тақдим этиш муддати тугаганидан кейин кредиторлар томонидан билдирилган талаблар, шунингдек тугатишга доир иш юритиш бошланганидан кейин юзага келган мажбурий тўловлар бўйича талаблар, улар қайси муддатда тақдим этилганидан қатъи назар, қарздорнинг белгиланган муддатда билдирилган кредиторлар талаблари қондирилганидан кейин қолган мол-мулкларидан қондирилади. Бундай талабларни қарздорнинг кредиторларнинг белгиланган муддатда билдирилган талаблари қондирилганидан кейин қолган мол-мулкидан қондириш навбати ушбу Қонуннинг 134-моддасига мувофиқ белгиланади.

Қондирилган талаблар, шунингдек воз кечиш ҳақи тўғрисида битимга эришилган талаблар ёки тугатиш бошқарувчиси томонидан ҳисобга олиниши билдирилган ёхуд мажбуриятларни тугатишнинг бошқа асослари бўлган талаблар кредиторларнинг қаноатлантирилган талаблари деб ҳисобланади. Талабни ҳисобга олиш, шунингдек воз кечиш ҳақи орқали талабни қаноатлантиришга фақат билдирилган талабларни қондиришнинг навбати ва нисбати принципига риоя этилган тақдирда йўл қўйилади. Воз кечиш ҳақи тўғрисида битим имзолаш йўли билан кредиторлар талабларини қаноатлантиришга мазкур битим кредиторлар йиғилиши ёки кредиторлар қўмитаси билан келишилган тақдирда йўл қўйилади. Тугатишга доир иш юритишда қарздорнинг маж-

буриятларини янгилаш тўғрисида битим тузиш йўли билан кредиторлар талабларини қаноатлантиришга йўл қўйилмайди.

Кредиторларнинг қарздор мол-мулки етарли бўлмаганлиги сабабли қондирилмаган талаблари ҳам қаноатлантирилган талаблар деб ҳисобланади. Тугатиш бошқарувчиси томонидан кредиторларнинг тан олинмаган талаблари ҳам, агар кредитор хўжалик судига мурожаат этмаган бўлса ёки бундай талаблар хўжалик суди томонидан асоссиз деб топилган бўлса, қаноатлантирилган талаблар деб ҳисобланади.

Тугатиш бошқарувчиси кредиторларнинг талаблари реестрига кредиторлар талаблари қаноатлантирилганлиги тўғрисидаги маълумотларни киритади.

Шарҳланаётган модда тугатиш бошқарувчисининг кредиторлар билан ҳисоб-китобларни амалга ошириш тартибини белгилайди.

1. Кредиторлар билан ҳисоб-китоб кредиторлар реестрига қатъий амал қилган ҳолда ва Қонуннинг 133, 134, 169 моддаларида белгиланган навбатда амалга оширилиши зарур.

2. Айрим ҳолатларда пул маблағларини кредиторнинг ҳисобига ўтказишнинг иложи бўлмаслиги мумкин. Ўз навбатида муайян навбат бўйича кредитор талабларни қондиролмаслик, кейинги навбатдаги кредиторлар талаблари қондирилишини ҳам тўхтаб қолишига олиб келади, Қонуннинг 134 моддаси саккизинчи қисмига биноан эса ҳар қайси навбат бўйича талаблар олдинги навбат талаблари тўла қаноатлантирилганидан кейин қондирилади. Бундай вазиятда тугатиш бошқарувчиси ушбу модда иккинчи қисми нормасига асосан кредитор талаби бўйича унга тегишли пул маблағини қарздор турган (яшайдиган) жойдаги нотариус ёки суд депозитига кредиторга маълум қилган ҳолда ўтказилади.

Агар ушбу сумма кредитор томонидан уч йил мобайнида нотариус ёки суд депозитидан олинмаса, тегишли нотариус ёки суд томонидан давлат бюджетига ўтказилади.

3. Ушбу модданинг учинчи қисми тугатишга доир иш юритишни бошлаш тўғрисидаги нашрда белгиланган кредиторлар талабларини билдириш муддати ўтгандан кейин мурожаат этган кредиторлар талабларини шунингдек, тугатишга доир иш юритиш бошлангандан сўнг юзага келган мажбурий тўловлар бўйича талабларни қаноатлантириш билан боғлиқ бўлган масалаларни тартибга солади. Бундай талаблар, улар тақдим этиш муддатидан қатъи назар белгиланган муддатда мурожаат этган кредиторлар талаблари қаноатлантирилгандан сўнг қолган қарздор мол-мулки ҳисобидан қондирилади. Шу боис, Қонун 134-моддага ҳавола этиб, ушбу талабларнинг олтинчи навбатда қаноатлантирилишини белгилайди.

4. Модданинг тўртинчи ва бешинчи қисмларида кредиторларнинг қандай талаблари қондирилган деб топилиши ёритилади. Хусусан © ЎзР Олий ҳўжалик суди, 2007/© Япония халқаро ҳамкорлик агентлиги (JICA), 2007

сан, кредиторларнинг тўлиқ қаноатлантирилган талаблари қондирилган ҳисобланади. Агар кредиторлар талаблари бўйича воз кечиш ҳақи тўғрисида келишув тузилган бўлса ёки тугатиш бошқарувчи талабни ҳисобга олиш ҳақида мурожаат қилган бўлса ёхуд мажбуриятларни тугатиш учун бошқа асослар мавжуд бўлса ҳам, улар қаноатлантирилган деб ҳисобланади. Талабни ҳисобга олишни ўтказиш чоғида, шунингдек, воз кечиш ҳақи тўғрисида битим тузиш йўли билан талабни қондириш чоғида кредиторлар талабларини қондиришнинг қонунда белгиланган навбати тамойили (134-модданинг саккизинчи қисми) ва мутаносиблик тамойилларига (134-модданинг тўққизинчи қисми) амал қилиш лозим. Кўриб чиқиладиган модда қисмининг кейинги талаблари ҳам жуда муҳим. Воз кечиш тўғрисида келишув тузилишига фақат кредиторлар йиғилиши ёки кредиторлар қўмитаси розилиги билан йўл қўйилади. Тугатишга доир иш юритиш жараёнида қарздорнинг мажбуриятларини янгилаш тўғрисида битим тузиш йўли билан кредиторлар талабларини қаноатлантиришга йўл қўйилмаслиги ҳақидаги модда нормасига эътибор бериш лозим.

5. Шунингдек, қарздор мол-мулки етарли бўлмаганлиги сабабли қондирилмаган талаблар ҳам қаноатлантирилган талаблар деб ҳисобланади. Агар кредиторлар талаблари тугатиш бошқарувчиси томонидан тан олинмаган бўлса ва кредитор хўжалик судига мурожаат қилмаган бўлса ёки ушбу талаблар хўжалик суди томонидан асоссиз деб топилган бўлса ҳам улар қаноатлантирилган талаблар деб топиллади.

6. Олтинчи қисмга мувофиқ, тугатиш бошқарувчиси томонидан кредиторларнинг талаблари реестрига ҳар бир кредитор талаби қаноатлантирилганлиги ва қондириш усули ҳақидага маълумотлар киририлиши лозим.

139-модда. Тугатиш бошқарувчисининг фаолиятини назорат қилиш

Тугатиш бошқарувчиси ҳар ойда камида бир марта кредиторлар йиғилишига ёки кредиторлар қўмитасига ўз фаолияти тўғрисида ҳисобот, қарздорнинг молиявий аҳволи ҳамда тугатишга доир иш юритиш бошланган пайтдаги ва иш юритиш жараёнидаги мол-мулки тўғрисида ахборот, шунингдек, бошқа ахборот тақдим этади.

Тугатиш бошқарувчиси ҳисоботида қуйидагилар бўлиши керак:

шакллантирилган тугатиш массаси тўғрисидаги, шу жумладан қарздорнинг мол-мулкани инвентаризация қилиш жараёни ва якунлари тўғрисидаги, қарздорнинг мол-мулкани баҳолаш жараёни ва натижалари тўғрисидаги маълумотлар;

қарздорнинг ягона ҳисобварағига тушган пул маблағларининг суммаси, мазкур тушумларнинг манбаи тўғрисидаги маълумотлар;

қарздорнинг мол-мулкни реализация қилиш жараёни ҳақидаги маълумотлар, мол-мулкни реализация қилишдан тушган суммалар кўрсатилган ҳолда;

учинчи шахсларга нисбатан қарзни ундириш ҳақида тугатиш бошқарувчиси томонидан қўйилган талаблар, шу жумладан суд тартибидан қўйилган талаблар миқдори ва суммаси тўғрисидаги маълумотлар;

қарздорнинг мол-мулки бут сақланишини таъминлаш, шунингдек қарздорнинг учинчи шахслар эғалигида турган мол-мулкни аниқлаш ва талаб қилиб олиш чора-тадбирлари тўғрисидаги маълумотлар;

қарздорнинг битимларини ҳақиқий эмас деб топиш, шунингдек қарздорнинг шартномаларини бажаришдан бош тортилишини билдиришга оид чора-тадбирлар тўғрисидаги маълумотлар;

қарздорнинг кредиторларнинг талаблари реестрини юритишга оид иш тўғрисидаги маълумотлар, кредиторларнинг реестрга киритилган талабларининг умумий миқдорини ва ҳар бир навбат бўйича талаблари миқдорини алоҳида-алоҳида кўрсатган ҳолда;

қарздорнинг тугатишга доир иш юритиш даврида ўз фаолиятини давом эттираётган ходимлари ҳамда қарздор билан тузилган меҳнат шартномалари тугатишга доир иш юритиш даврида бекор қилинган ходимларининг сони тўғрисидаги маълумотлар;

қарздорнинг ҳисобварақларини ёпиш бўйича тугатиш бошқарувчиси амалга оширган ишлар ва уларнинг натижалари тўғрисидаги маълумотлар;

тугатишга доир иш юритишни ўтказиш харажатларининг суммаси тўғрисидаги маълумотлар, уларнинг мақсадини кўрсатган ҳолда.

Тугатиш бошқарувчисининг ҳисоботида қарздорга нисбатан тугатишга доир иш юритиш жараёни ҳақидаги бошқа маълумотлар ҳам бўлиши керак, уларнинг таркиби тугатиш бошқарувчисининг ўзи томонидан, шунингдек кредиторлар йиғилиши ёки кредиторлар қўмитаси ёхуд хўжалик суди талаблари билан белгиланади.

Тугатиш бошқарувчиси хўжалик судининг талабига биноан тугатишга доир иш юритиш таомилини ўтказишга тааллуқли барча маълумотларни мазкур судга тақдим этиши шарт.

Шарҳланаётган модда тугатиш бошқарувчисининг мажбуриятларидан бири бўлган ўз фаолияти ҳақида ҳисоботни тақдим этиш тартибини белгилайди.

1. Мазкур қисм талабларига биноан, тугатиш бошқарувчиси ўз фаолияти тўғрисида кредиторлар йиғилиши (кредиторлар қўмитаси) олдида ҳар ойда камида бир марта ахборот тақдим этиши лозим.

Биринчи навбатда тугатиш бошқарувчиси кредиторларга тугатишга доир иш юритишнинг бошланиши пайтида банкротнинг мол-

мулки ва молиявий аҳволи тўғрисидаги ахборотларни тақдим этиши лозим.

Тугатиш бошқарувчиси кредиторларга мажбурий тартибда ҳисобот пайтида қарздорнинг молиявий аҳволи ҳақида маълум қилади.

Бундан ташқари, шуни таъкидлаш керакки, Қонун тугатиш бошқарувчисидан кредиторларга қарздорнинг ягона ҳисоб варағидаги пул маблағларидан фойдаланилишига оид ҳисоботни тақдим этишни талаб қилади (Қонуннинг 132-моддаси тўртинчи қисми).

Мазкур модданинг биринчи қисмини таҳлил қилиб хулоса қилиш мумкинки, Қонуннинг 10 ва 12-моддалари талаблари билан белгиланмаган бўлсада, у бевосита кредиторларнинг йиғилиши ва кредиторлар қўмитаси йиғилишининг зарурий даврийлигини белгилаб беради. Мазкур ҳолат эса амалда тугатиш бошқарувчиси ҳар ойда камида бир марта кредиторларнинг йиғилиши ёки кредиторлар қўмитасини чақириши лозимлигини англатади. Айни пайтда таъкидлаш зарурки, кредиторларнинг йиғилиши ёки кредиторлар қўмитаси тугатиш бошқарувчиси ҳисоботини кўриб чиқиш мақсадида бунга ҳуқуқи бўлган (Қонун 12-моддаси) махсус шахслар томонидан чақирилиши мумкин.

2. Модданинг иккинчи қисмида кредиторларга тақдим этиладиган ахборотга қўйиладиган аниқ талаблар, яъни, унда акс этиши шарт бўлган маълумотлар: тугатиш массаси тўғрисида, қарздорнинг мол-мулкни реализация қилиш жараёни тўғрисида, кредиторларнинг талаблари миқдори тўғрисида ва кредиторларнинг талаблари реестри ва ҳоказолар санаб кўрсатилган.

3. Шарҳланаётган модданинг учинчи қисмига биноан тугатиш бошқарувчисининг ҳисоботида тугатишга доир иш юритиш жараёни тўғрисидаги бошқа маълумотлар ҳам бўлиши лозим. Ушбу маълумотларнинг таркиби тугатиш бошқарувчисининг ўзи томонидан, шунингдек кредиторлар йиғилиши ёки кредиторлар қўмитаси ёхуд хўжалик суди талаблари билан белгиланади.

4. Модданинг тўртинчи қисми талабларига кўра, хўжалик суди талабига биноан тугатиш бошқарувчиси тугатишга доир иш юритиш жараёнига тааллуқли ҳар қандай маълумотларни тақдим этиши лозим. Бунда Қонун тугатиш бошқарувчисидан хўжалик судининг ваколати бўйича ҳисобот талаб қилишнинг аниқ муддатини (минимал ва максимал) назарда тугмайди.

140-модда. Тугатиш бошқарувчисини вазифасини бажаришдан озод этиш

Тугатиш бошқарувчиси ўз вазифасини бажаришдан хўжалик суди томонидан қуйидагиларга кўра озод этилиши мумкин:

ўз зиммасига юклатилган вазифаларни бажармаган ёки лозим

даражада бажармаган бўлса, кредиторлар йиғилишининг ёки кредиторлар кўмитасининг илтимосномасига биноан ёхуд банкротлик тўғрисидаги ишлар бўйича давлат органининг аризаси асосида;

ўз аризасига биноан;

қонун ҳужжатларига мувофиқ бошқа ҳолларда.

Хўжалик суди тугатиш бошқарувчисини ўз вазифасини бажаришдан озод қилиш билан бир вақтда янги тугатиш бошқарувчисини ушбу Қонуннинг назарда тутилган тартибда тайинлайди.

Тугатиш бошқарувчисини ўз вазифасини бажаришдан озод қилиш тўғрисидаги хўжалик судининг ажрими дарҳол ижро этилиши лозим ва ажрим устидан шикоят берилиши (протест келтирилиши) мумкин.

Шарҳланаётган модда хўжалик суди томонидан тугатиш бошқарувчисини вазифаларидан озод этиш тартибини белгилайди.

1. Модданинг биринчи қисмига кўра, тугатиш бошқарувчисини вазифасидан озод этиш учун асос бўлиб қуйидагилар хизмат қилади:

— ўз зиммасига юклатилган вазифаларни бажармаслик ёки лозим даражада бажармаслик. Бундай ҳолат аниқланган тақдирда тугатиш бошқарувчисини вазифасидан озод этиш кредиторлар йиғилиши (кредиторлар кўмитаси) илтимосномаси асосида амалга оширилиши мумкин. Шуни назарда тутиш керакки, хўжалик судига тугатиш бошқарувчисини вазифасидан озод этиш тўғрисида ариза билан мурожаат этишда кредиторлар ёки қарздорга зарар етказиш факти бўлиши ёки бўлмаслиги мумкин.

Бунда банкротлик тўғрисидаги оид ишлар бўйича давлат органи судга тугатиш бошқарувчисини вазифасидан озод этиш тўғрисида ариза билан тугатиш бошқарувчиси томонидан қонун ҳужжатларини бир марта қўпол ёки муттасил бузилганлиги (зарар етказилганлигидан қатъи назар), шунингдек «Суд бошқарувчилари аттестация комиссияси тўғрисида»ги Низомнинг (Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан 12.06.2006 йил №1581 рўйхатга олинган, Ўзбекистон Республикаси Монополиядан чиқариш, рақобат ва тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш давлат кўмитаси қарори билан тасдиқланган) 35-бандида кўрсатилганидек, ўз вазифаларини бажармаганлиги ёки лозим даражада бажармаганлигини (зарар мавжуд ҳолларда) асос қилиб мурожаат этиши мумкинлигини назарда тутиш лозим. Шу ўринда таъкидлаш лозимки, Қонуннинг 26-моддасига мувофиқ, ҳудудий бошқармалар хўжалик судига суд бошқарувчисини вазифаларидан озод қилиш тўғрисида ариза билан банкротлик тўғрисидаги ишлар бўйича давлат органининг розилиги билан мурожаат қилиш мумкин. Тугатиш бошқарувчиси ўз аризаси билан ҳам озод этилиши мумкин. Мазкур ҳолатда хўжалик суди тугатиш бошқарувчисини ўз ихтиёрига кўра озод этилишини амалга оширади.

Бундан ташқари, тугатиш бошқарувчиси қонун ҳужжатларига мувофиқ, бошқа асослар бўйича ҳам вазифаларидан озод этилиши мумкин. Бошқа асосларга мисол тариқасида Қонуннинг 18-моддаси иккинчи қисми талабларини келтириш мумкин. Яъни, шахсни тугатиш бошқарувчиси деб тасдиқлашга тўсқинлик қилувчи ҳолатлар мавжудлиги, шунингдек, бу ҳолатларнинг тугатиш бошқарувчиси тайинланганидан кейин келиб чиқиши бўлиши мумкин. Бунда 18-модданинг учинчи қисми ва 21-модданинг биринчи қисми нормаларига мувофиқ, хўжалик суди тугатиш бошқарувчисини вазифасидан банкротлик тўғрисидаги ишда иштирок этувчи шахслар томонидан тақдим қилинган далиллар асосида озод қилиши мумкин.

Бундан ташқари, суд тугатиш бошқарувчисини 135-моддасининг учинчи қисмига мувофиқ, агар тугатиш бошқарувчиси қарздорнинг мол-мулкани сотиш тартиби ва муддатлари тўғрисидаги ўз тақлифларини кредиторларга тақдим этган пайтдан эътиборан бир ой ичида қарздорнинг мол-мулкани сотиш тартиби ва муддатлари (жадвали) кредиторлар йиғилиши ёки кредиторлар қўмитаси томонидан маъқулланмаган бўлса, кредиторлар йиғилиши ёки кредиторлар қўмитаси ёхуд тугатиш бошқарувчиси юзага келган келишмовчиликларни ҳал қилиш тўғрисидаги ариза билан хўжалик судига мурожаат этишга ҳақли. Мазкур келишмовчиликларни кўриб чиқиш яқунларига қараб хўжалик суди ё мол-мулкани сотиш тартиби ва муддатларини (жадвалини) тасдиқлайди ёки тугатиш бошқарувчисини вазифасини бажаришдан озод қилади.

Шунингдек, суд бошқарувчисини озод этиш учун асос сифатида суд бошқарувчисининг амалдаги қонун ҳужжатларини муттасил ёки бир марта қўпол равишда бузган тақдирда, банкротлик тўғрисидаги ишда иштирок этувчи шахслар аризасини ҳам келтириш мумкин (Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди Пленумининг 27.01.2006 йилдаги 142-сонли қарори 13-банди)

Юқоридагиларга кўра, 135-модданинг учинчи қисмида кўрсатилган ҳолатларни истисно этганда, хўжалик суди тугатиш бошқарувчисини ўз ташаббуси билан озод қилиши мумкин эмас.

2. Шарҳланаётган модданинг иккинчи қисмига кўра, хўжалик суди тугатиш бошқарувчисини вазифасидан озод қилиш билан бир вақтда, ушбу Қонуннинг 95, 126-моддалари талаблари асосида янги тугатиш бошқарувчисини тайинлаши лозим.

3. Шарҳланаётган модданинг учинчи қисмига мувофиқ, хўжалик суди тугатиш бошқарувчисини ўз вазифаларини бажаришдан озод қилиш тўғрисида дарҳол ижро этиладиган ажрим чиқариши зарур.

Тугатиш бошқарувчисини озод қилиш тўғрисида ажрим устидан Қонуннинг 60-моддасида назарда тутилган тартибда шикоят қилиш мумкин. Бундан ташқари, ушбу тартиб Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди Пленумининг 27.01.2006 йилдаги 142-сонли қарори 21-бандида ҳам ифодасини топган.

141-модда. Ташқи бошқарувга ўтиш имконияти

Агар қарздорга нисбатан суд санацияси ва (ёки) ташқи бошқарув таомили жорий этилган бўлмаса, тугатишга доир иш юритиш мобайнида эса қарздорнинг тўлов қобилияти тикланиши мумкин деб ҳисоблаш учун етарли асослар, шу жумладан молиявий таҳлил маълумотлари билан тасдиқланган асослар пайдо бўлса, тугатиш бошқарувчиси мазкур ҳолатлар аниқланган пайтдан эътиборан бир ойлик муддат ичида тугатишга доир иш юритишни тугатиш ва ташқи бошқарувга ўтиш ҳақида илтимоснома билан хўжалик судига мурожаат этиш тўғрисидаги масалани кўриб чиқиш мақсадида қарздорнинг кредиторлари йиғилишини чақириши шарт.

Тугатишга доир иш юритишни тугатиш ва ташқи бошқарувга ўтиш ҳақидаги илтимоснома билан хўжалик судига мурожаат этиш тўғрисидаги қарор шундай қарорни қабул қилиш ҳақидаги масалани кўриб чиқаётган кредиторлар йиғилиши ўтказилаётган пайтдаги ҳолатга кўра қаноатлантирилмаган кредиторлар талаблари умумий миқдорининг кўпчилиги овози билан қабул қилинади.

Тугатишга доир иш юритишни тугатиш ва ташқи бошқарувга ўтиш ҳақида илтимоснома билан хўжалик судига мурожаат этиш тўғрисидаги кредиторлар йиғилишининг қарорида ташқи бошқарувнинг таклиф қилинаётган муддати ва ташқи бошқарувчиликка номзод, шунингдек бу номзод ҳақидаги маълумотлар бўлиши лозим.

Шарҳланаётган модда тугатишга доир иш юритишни тугатишдан ташқи бошқарувга ўтиш тартибини белгилайди.

1. Модданинг биринчи қисмида ташқи бошқарувга ўтиши мумкин бўлган шартлар кўрсатилган. Бунга агар қарздорга нисбатан суд санацияси ёки ташқи бошқарув таомили жорий этилган бўлмаса, йўл қўйилиши мумкин (яъни, соғломлаштириш таомиллари ўтказилмасдан, хўжалик суди томонидан қарздорни банкрот деб топиш тўғрисида қарор қабул қилинган ва тугатишга доир иш юритиш бошланган бўлса). Иккинчи асос, тугатишга доир иш юритиш жараёнида келиб чиққан, молиявий таҳлил маълумотлари билан тасдиқланган қарздорнинг тўлов қобилиятини тиклаш имконияти мавжудлиги бўлиши мумкин. Мазкур ҳолатлар амалда суд бошқарувчисининг ўзи ўтказган молиявий таҳлилга асосланиб, қарздорнинг тўлов қобилиятини ташқи бошқарувга ўтиши орқали тиклаш мумкинлигини эълон қилишини билдиради.

Юқорида кўрсатилган ҳолатлар мавжуд бўлган тақдирда, тугатиш бошқарувчисининг янги мажбурияти юзага келади. Бундай ҳолатлар аниқлангач, бир ой муддат ичида тугатиш бошқарувчиси тугатишга доир иш юритишни тугатиш ва ташқи бошқарувга ўтиш тўғрисида хўжалик судига илтимоснома билан мурожаат этиш тўғрисида

ги масалани кўриб чиқиш учун кредиторлар йиғилишини чақирishi лозим.

2. Модданинг иккинчи қисми кредиторлар йиғилиши томонидан қарор қабул қилиш тартибини белгилайди. Ушбу ҳолатда тугатишга доир иш юритишни тугатиш ва ташқи бошқарувга ўтиш тўғрисида хўжалик судига илтимоснома билан мурожаат қилиш масаласи кредиторлар реестрига киритилган кредиторларнинг кўпчилик овози билан эмас, балки айни вақтда талаблари қаноатлантирилмаган кредиторларнинг кўпчилик овози билан ҳал қилинади.

3. Модданинг учинчи қисмида кредиторлар йиғилишининг хўжалик судига тугатишга доир иш юритишни тугатиш ва ташқи бошқарувга ўтиш тўғрисида илтимоснома киритиш тўғрисидаги қарорига қўйиладиган талаблар сифатида ташқи бошқарувнинг таклиф қилинадиган муддати масаласини ҳал этишлари ва ташқи бошқарувчиликка номзодни аниқлаб, ўз қарорларида у ҳақда маълумотларни кўрсатишлари лозимлиги белгиланади.

142-модда. Тугатиш бошқарувчисининг тугатишга доир иш юритишни ўтказиш натижалари ҳақидаги ҳисоботи

Кредиторлар билан ҳисоб-китоблар тамомланганидан кейин тугатиш бошқарувчиси хўжалик судига тугатишга доир иш юритишни ўтказиш натижалари ҳақида ҳисобот тақдим этиши шарт.

Тугатишга доир иш юритишни ўтказиш натижалари ҳақидаги ҳисоботга қуйидагилар илова қилинади:

**қарздорнинг мол-мулки сотилганлигини тасдиқловчи ҳужжатлар;
кредиторларнинг талаблари реестри, кредиторлар талабларининг қаноатлантирилган миқдорини кўрсатган ҳолда;**

кредиторлар талаблари қаноатлантирилганлигини тасдиқловчи ҳужжатлар;

қарздорнинг кредиторлар талаблари қаноатлантирилганидан кейин қолган мол-мулки, шунингдек қарздорнинг сотишга таклиф қилинган, лекин тугатишга доир иш юритиш мобайнида реализация қилинмаган мол-мулки тўғрисидаги маълумотлар, кредиторлар мазкур мол-мулкни ўз талабларини қаноатлантириш учун қабул қилишни рад этган тақдирда ва қарздорнинг муассислари (иштирокчилари) ёки қарздорнинг мол-мулки эгаси кредиторларнинг талаблари қаноатлантирилганидан кейин қолган мол-мулкка бўлган ҳуқуқлари тўғрисида ариза тақдим этмаган тақдирда.

Шарҳланаётган модда тугатиш бошқарувчисининг кредиторлар билан ҳисоб-китобларни тамомлаганидан кейин ҳисобот бериш тартибини белгилайди.

1. Тугатиш бошқарувчиси кредиторлар билан ҳисоб-китоблар тугагач, судга тугатишга доир иш юритиш натижалари бўйича ҳисобот тақдим этиш лозим. Худди шундай ҳисобот бизнинг фикримизча, тугатиш бошқарувчиси томонидан келишув битими тузилганда ҳам тақдим этилиши керак. Агар тугатишга доир иш юритиш жараёнида кредиторларнинг барча талаблари қаноатлантирилган ва қарздорнинг ўз хўжалик фаолиятини давом эттириш имконияти бўлса, суд тугатиш бошқарувчисининг ҳисоботини кўриб чиқиб, иш юритишни тугатиш тўғрисида ажрим чиқаради, унда банкрот деб топиш тўғрисидаги қарор ижрога қаратилмаслиги кўрсатилади. Бу ҳақда Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди Пленумининг (27.01.2006.) 142-сон қарори 25-бандида ҳам кўрсатилган. Агар қарздорда хўжалик фаолиятини давом эттириш имкони бўлмаса, барча кредиторларнинг талаблари қаноатлантирилган бўлса ҳам, суд тугатиш бошқарувчисининг ҳисоботини кўриб чиққач, тугатишга доир иш юритиш таомилини тамомлаш тўғрисида ажрим чиқаради ва корхона юридик шахсларнинг давлат реестридан чиқарилади.

Қонун ҳисобот тақдим этиш муддатларини белгиламаган, аммо фикримизча, мазкур муддатлар оқилона бўлиши лозим. (139-модда талабига биноан, кредиторлар билан ҳисоб-китоб тугагач бир ойдан ошмаслиги зарур). Бундан ташқари, суд юқорида кўрсатилган моддага мувофиқ, бу муддатни ўзи белгилаши ҳам мумкин, чунки ҳисобот тақдим этишнинг чўзилиши ёхуд уни тақдим этмаслик тугатишга доир иш юритишни тамомлашга тўсқинлик қилиши мумкин. Бу ҳақда Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди Пленумининг 27.01.2006 йилдаги 142-сонли қарорининг 30-бандида ҳам белгиланган бўлиб, унда судларга ҳисобот тақдим этиш учун муддатни белгилаш таклиф қилинган. Шунингдек, шарҳланаётган модда кредиторларнинг йиғилиши (қўмитаси)га бундай ҳисобот тақдим этишни назарда тутмайди, демак улар уни тасдиқлаши ёки тасдиқламаслиги мумкин эмас, бироқ 139-моддага кўра улар ҳисоботни кўриб чиқишни талаб қилишлари мумкин.

2. Мазкур модданинг иккинчи қисмига биноан, тугатиш бошқарувчиси ҳисоботига қуйидаги ҳужжатларни илова қилиши лозим: қарздорнинг мол-мулки сотилганлигини тасдиқловчи ҳужжатлар; кредиторларнинг талаблари реестри кредиторлар талабларини қондириш миқдори кўрсатилган ҳолда; кредиторлар талаблари қондирилганлигини тасдиқловчи ҳужжатлар; кредиторлар талаблари қаноатлантирилганидан сўнг қарздорнинг қолган мол-мулки ҳақида маълумотлар, шунингдек қарздорнинг сотишга таклиф қилинган, лекин тугатишга доир иш юритиш жараёнида сотилмай қолган мулки, кредиторлар томонидан ўз талабларини қаноатлантириш учун таклиф қилинганда рад этилган ва қарздор мол-мулки эгаси ёки муассислари (иштирокчилари) томонидан кредиторларнинг талаблари

қаноатлантирилгандан кейин қолган мол-мулкка бўлган ҳуқуқлари тўғрисида ариза тақдим этилмаганда, тугатишга доир иш юритиш жараёнида реализация қилинмаган мол-мулк ҳақида маълумотлар. Ушбу ҳужжатлар судга кредиторларнинг талаблари тўлиқ қаноатлантирилганлигини таҳлил қилиш учун ва қарздорнинг мол-мулки тақдирини кузатиш учун зарурдир.

Тугатиш бошқарувчиси ҳисоботини кўриб чиқиш натижалари тўғрисида Қонуннинг 144-моддасида сўз юритилган.

143-модда. Қарздорнинг кредиторлар талаблари қаноатлантирилганидан кейин қолган мол-мулки

Тугатиш бошқарувчиси қарздорнинг кредиторлар талаблари қаноатлантирилганидан кейин қолган мол-мулки, шунингдек қарздорнинг сотишга таклиф қилинган, лекин тугатишга доир иш юритиш мобайнида реализация қилинмаган мол-мулки тўғрисида кредиторлар мазкур мол-мулкни ўз талабларини қаноатлантириш учун қабул қилишни рад этган тақдирда ва агар қарздорнинг муассислари (иштирокчилари) ёки қарздорнинг мол-мулки эгаси кредиторларнинг талаблари қаноатлантирилганидан кейин қолган мол-мулкка бўлган ҳуқуқлари тўғрисида ариза тақдим этган бўлмаса, маҳаллий давлат ҳокимияти органларини хабардор қилади.

Маҳаллий давлат ҳокимияти органлари хабарнома олинган пайдан эътиборан бир ойлик муддат ичида мол-мулкни балансга олади ва уни сақлаб туришга доир барча харажатларни қоплайди. Мол-мулкни қабул қилишдан бош тортилган ёки қабул қилишдан бўйин товланган тақдирда тугатиш бошқарувчиси тегишли органни мазкур мол-мулк қабул қилишга ундаш тўғрисидаги ариза билан хўжалик судига мурожаат этишга ҳақли. Хўжалик суди мол-мулк топширилганлиги тўғрисидаги ҳужжатлар асосида тугатишга доир иш юритишни тамомлаш ҳақида ажрим чиқаради.

Устав фондида давлат улуши бўлган корхонанинг сотишга таклиф қилинган, лекин тугатишга доир иш юритиш мобайнида реализация қилинмаган мол-мулки, агар кредиторлар мазкур мол-мулкни ўз талабларини қаноатлантириш учун банкрот юридик шахсни тугатишга доир иш юритишнинг белгиланган муддатида қабул қилишни рад этган бўлса, давлат мулкига ўтади ҳамда тугатиш бошқарувчиси уни маҳаллий давлат ҳокимияти органлари балансига топширади. Хўжалик суди мол-мулк топширилганлиги тўғрисидаги ҳужжатлар асосида тугатишга доир иш юритишни тамомлаш ҳақида ажрим чиқаради.

Шарҳланаётган модда кредиторларнинг талаблари қаноатлантирилгач ва кредиторлар билан ҳисоб-китоблар тамомлангач, реали-

зация қилинмай қолган қарздорнинг мол-мулки масаласини ҳал қилади.

Ушбу моддада Қонуннинг 1998 йилги таҳририга солиштирганда, бир янгилик мавжуд. Илгари сотишга таклиф қилинган, лекин реализация қилинмаган мол-мулк фақат мол-мулк эгасига таклиф қилинган, у бош тортган ҳолларда эса — маҳаллий давлат ҳокимияти органларига берилган бўлса, ҳозирги таҳрир бўйича мазкур мулк кредиторларга қарзни узиш учун берилиши мумкин ва фақат кредиторлар уни қабул қилишдан бош тортгандагина муассислар (иштирокчилар) ёки қарздор мол-мулки эгаси мулкка бўлган ҳуқуқ тўғрисида ариза тақдим этмаса, у маҳаллий давлат ҳокимияти органларига берилади.

1. Модданинг биринчи қисмидаги норма тугатиш бошқарувчисининг кредиторлар талаблари қаноатлантирилгандан кейин қолган мол-мулк, шунингдек реализация учун таклиф қилинган, лекин сотилмаган мулк юзасидан қиладиган ҳаракатларининг тартибини белгилайди.

Ушбу нормадан кўриниб турибдики, тугатиш бошқарувчисининг икки хил ҳаракат қилиш варианты бор. Агар кредиторларнинг тўланмаган талаблари бўлса ва тугатишга доир иш юритиш жараёнида сўнгги оммавий кимошди савдоси ўтказилгач, уч ой муддат ичида олди-сотди шартномаси асосида корхона мулки сотилмаган бўлса, ушбу мулк тугатиш бошқарувчиси томонидан кредиторларга улар талабларини тўлаш учун таклиф қилинади (18.04 2003 йилдаги ЎзР ВМ нинг 188-сонли қарори билан тасдиқланган «Таркибий ўзгартириладиган корхоналарнинг шунингдек, уларга нисбатан банкротлик тартиботи қўлланилган корхоналарнинг мол-мулкини баҳолаш ва сотиш тартиби тўғрисида»ги Низомнинг 21-банди). Унинг мурожаатида мол-мулк билан танишиш тартиби ва кредиторнинг талабларини қаноатлантириш ҳисобига ўтказиш шартлари, шунингдек кредиторнинг талабларини қаноатлантириш ҳисобига мол-мулкни олишга розилик билдиргани ёки рад қилгани ҳақида тугатиш бошқарувчисига маълум қилиш муддати бўлиши лозим. Агар кредиторлар ўз талаблари қаноатлантириш ҳисобига мол-мулкни қабул қилмоқчи бўлса, мулк унга берилади. Шу билан бирга, 134-модда талабларига кўра, бундай таклифлар кредиторларга навбат тартибиде берилиши лозим. Гарчи бу 138-моддада кўрсатилган бўлмасада, қарздорнинг мол-мулкини олган кредитор талаблари қаноатлантирилган деб ҳисобланади.

Кредиторларнинг ўз талабларини қаноатлантириш ҳисобига мол-мулкни олишдан бош тортган ҳолларда ёки кредиторлар талаблари қондирилганидан сўнг қолган мол-мулк қарздорнинг мулки эгаси ёки муассислар (иштирокчилар)га таклиф қилинади. Ўз навбатида, қарздор мол-мулки эгаси ёки муассислар (иштирокчилар) тугатиш

бошқарувчиси манзилига муддатидан аввал реализация қилинмаган мол-мулкни қабул қилишга тайёрлиги тўғрисида ариза юборишлари лозим.

Кредиторлар мулкдан бош тортганда (бош тортиш ёзма шаклда расмийлаштирилади) улар «Таркибий ўзгартириладиган корхоналарнинг, шунингдек уларга нисбатан банкротлик тартиботи қўлланилган корхоналарнинг мол-мулкни баҳолаш ва сотиш тартиби тўғрисида»ги Низомнинг 21-бандига кўра бир ой муддат ичида мулкдорга берилади.

Агар кредиторларнинг талаби қаноатлантирилгандан сўнг, реализация қилинмаган мол-мулк қолса, тугатиш бошқарувчиси беш кунлик муддат ичида қарздорнинг мол-мулки эгаси ёки муассислар (иштирокчилар)га мазкур мол-мулкни балансга қабул қилиш лозимлигини маълум қилади ва агар маълумотнома юборилган кундан сўнг икки ҳафта ичида мулкдор ёки муассислар (иштирокчилар) мол-мулкка бўлган ҳуқуқ тўғрисида ариза тақдим этмаса, тугатиш бошқарувчиси маҳаллий давлат ҳокимият органларига «Суд бошқарувчилари тўғрисида»ги Низом (23.03.2004 йилдаги ЎЗР ВМнинг 138-сонли қарорига 1-илова)нинг 56-бандига мувофиқ, мазкур мол-мулкни балансга қабул қилиш зарурлиги ҳақида хабар беради.

Маҳаллий давлат ҳокимияти органларига фақат талаблари қаноатлантирилмаган кредиторларнинг ҳар бири рад этган ва муассислар (иштирокчилар)нинг ҳар бири ёки мулкдор бош тортган мол-мулк топширилиши мумкин.

2. Шарҳланаётган модданинг иккинчи қисми ноликвид мол-мулкни маҳаллий давлат ҳокимияти органларига тақдим этиш тартибини белгилайди.

Маҳаллий давлат ҳокимияти органлари тугатиш бошқарувчисининг мурожаатидан сўнг бир ой мобайнида мол-мулкни балансга қабул қилишлари ва уни сақлаш учун харажатларни қоплаши лозим. Агар улар мулкни қабул қилишдан бош тортсалар ёки бўйин товласалар, иккинчи қисм нормасига мувофиқ, тугатиш бошқарувчиси мол-мулкни маҳаллий давлат ҳокимияти органлари балансига мажбурий ўтказишни сўраб хўжалик судига мурожаат қилиши мумкин.

Қарздорнинг мол-мулки берилгач, тугатиш бошқарувчиси мол-мулкнинг тақдим этилганлиги тўғрисидаги ҳужжатларни хўжалик судига тақдим қилади. Тақдим этилган ҳужжатлар асосида хўжалик суди тугатишга доир иш юритишни тамомлаш тўғрисида ажрим чиқаради.

3. Шарҳланаётган модданинг учинчи қисми устав фондида давлат улуши бўлган қарздорнинг реализация қилишга таклиф қилинган, лекин сотилмаган мол-мулки билан амалга ошириладиган ҳаракатлар тартибини белгилайди.

Мазкур ҳолатда тугатиш бошқарувчиси реализация қилинмаган мол-мулкни тугатишга доир иш юритиш жараёнида талаблари қаноатлантирилмаган кредиторларга таклиф қилади. Кредиторлар бош тортган тақдирда, (бунда биринчи қисм шарҳида кўрсатилган талабларга риоя этиш зарур) кўрсатилган мол-мулк давлат мулкига ўтади ва тугатиш бошқарувчиси уни маҳаллий давлат ҳокимияти органлари балансига ўтказди. Мол-мулк тақдим этилганлиги ҳақидаги ҳужжатлар асосида хўжалик суди тугатиш таомилини тамомлаш тўғрисида ажрим чиқаради. Шу билан бирга, ушбу қисмда муайян коллизия мавжуд. Агар корхона давлат унитар корхонаси бўлса, модда нормаси тушунарли, лекин давлат акциядорлардан ёки иштирокчилардан бири бўлса, бошқа акциядорлар ёки устав фондида давлат улуши бўлган юридик шахс иштирокчиларининг ҳуқуқлари камситилади. Бизнингча, маҳаллий давлат органига унинг улушига мутаносиб миқдорда мулк берилиши, қолган мол-мулк эса бошқа акциядорлар ёки иштирокчилар орасида тақсимланиши лозим.

144-модда. Тугатишга доир иш юритиш таомилини тамомлаш

Тугатишга доир иш юритиш таомилини ўтказиш натижалари тўғрисида тугатиш бошқарувчиси томонидан тақдим этилган ҳисобот кўриб чиқилганидан кейин хўжалик суди тугатишга доир иш юритиш тамомланганлиги ҳақида ажрим чиқаради ва тугатиш бошқарувчиси зиммасига мазкур ажримни юридик шахсларни давлат рўйхатидан ўтказувчи органга ўн кун ичида тақдим этиш мажбуриятини юклайди.

Хўжалик судининг ажрими юридик шахсларнинг ягона давлат реестрига қарздор тугатилганлиги тўғрисида ёзув киритилиши учун асос бўлади. Реестрга тегишли ёзув хўжалик судининг мазкур ажрими тақдим этилган пайтдан эътиборан уч кундан кечиктирмай киритилиши лозим.

Юридик шахсларнинг ягона давлат реестрига қарздор тугатилганлиги тўғрисидаги ёзув киритилган пайтдан бошлаб, тугатиш бошқарувчисининг ваколатлари тугатилган, тугатишга доир иш юритиш тамомланган, қарздор эса тугатилган деб ҳисобланади.

Шарҳланаётган модда тугатишга доир иш юритишни тамомлаш тартибини белгилайди.

1. Тугатиш бошқарувчиси томонидан тақдим этилган тугатишга доир иш юритиш натижалари тўғрисида ҳисобот Қонуннинг мазкур моддасига мувофиқ, хўжалик суди томонидан, зарур ҳолларда, ЎзР ХПКнинг 128-моддаси биринчи қисми талаблари асосида суд мажлисида кўриб чиқилади. Агар тугатиш бошқарувчиси ҳисоботини суд асосли деб топса, тугатишга доир иш юритишни тамомлаш тўғрисида ажрим чиқаради, ҳисоботни асоссиз деб топса, қайтариб берилади.

© ЎзР Олий хўжалик суди, 2007/© Япония халқаро ҳамкорлик агентлиги (JICA), 2007

ди. Ушбу норма Ўзбекистон Республикаси Олий ҳўжалик суди Пленумининг 27.01.2006 йилдаги 142-сонли қарори 41-бандида тушунтирилади.

Тугатишга доир иш юритишни тамомлаш тўғрисидаги ажримда судья ажрим қабул қилингандан ўн кўнлик муддат мобайнида мазкур ажримни юридик шахсларни рўйхатга олувчи туман (шаҳар) ҳокимиятлари ёки вилоят адлия бошқармаларига тақдим этишни тугатиш бошқарувчиси зиммасига юклайди, тугатишга доир иш юритишни тамомлаш тўғрисида ажрим дарҳол ижро этилади ва унинг устидан шикоят келтирилиши мумкин эмас, бу Ўзбекистон Республикаси Олий ҳўжалик суди Пленумининг 27.01.2006 йилдаги 142-сонли қарори 21-бандида белгиланган. Бизнингча, бундай ажрим устидан шикоят фақат тугатиш тўғрисида ёзув юридик шахслар ягона давлат реестрига киритилгунга қадар амалга оширилиши лозим, зеро кейин бундан фойда йўқ, чунки банкрот корхона реестрдан ва фуқаролик муомаласидан чиқарилган бўлади, (у табиатда йўқ), бу ҳақида Ўзбекистон Республикаси Олий ҳўжалик суди Пленуми қарорида тушунтириш берилиши ёки қонунга ўзгартириш киритилиши лозим.

Гарчи қонунда бу ҳақда айтилмаса-да, бизнингча, ҳисоботни кўриб чиқишда тугатиш бошқарувчиси фаолиятида камчиликлар ёки бузилишлар аниқланса, суд ушбу ҳисоботни камчиликларни тузатиш учун қайтариши мумкин. Бундай қарор, фикримизча, ажрим шаклида расмийлаштириши лозим, унда аниқланган камчиликлар, уларни тузатиш муддатлари ва қайта ҳисобот тақдим этиш муддати кўрсатилиши даркор.

2. Иккинчи қисмга мувофиқ, ҳўжалик судининг тугатишга доир иш юритишни тамомлаш тўғрисидаги ажрим асосида юридик шахсларни рўйхатдан ўтказувчи орган ушбу органга ажримни тақдим этилган пайтдан эътиборан уч кўн ичида юридик шахсларнинг ягона давлат реестрига қарздорнинг тугатилганлиги тўғрисида ёзув киритиш лозим.

3. Модданинг учинчи қисми юридик шахсларнинг ягона давлат реестрига ёзув киритилган пайтидан эътиборан қарздор тугатилган, тугатишга доир иш юритиш тамомланган ҳисобланади. Шунингдек, тугатиш бошқарувчиси ваколатлари ҳам тугатилган ҳисобланади.